

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Sociodemografická analýza uživatelů azylových domů ve Středočeském kraji a možnosti jejich pracovního uplatnění

Bakalářská práce

Autor: Martin Simper
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, Ph.D.

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a
příjmení: **Martin Simper**

Osobní číslo: **P12472**

Studijní
program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální patologie a prevence**

Název tématu: **Sociodemografická analýza uživatelů azylových domů ve
Středočeském kraji a možnosti jejich pracovního uplatnění**

Zadávající
katedra: **Katedra sociální patologie a sociologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í:

Charakteristika jednotlivých typů azylových domů a dalších zařízení pro osoby bez přístřeší. Popis služeb azylových domů a forem sociální práce s klienty. Analýza uživatelů azylových domů ve Středočeském kraji z hlediska jejich pohlaví, vzdělání, příjmu, délky nezaměstnanosti, délky pobytu v azylovém domě a dalších aspektů a zjištění aktuální možnosti pracovního uplatnění těchto uživatelů. Metody výzkumu: kvantitativní dotazníkové šetření, analýza statistických údajů a odborných písemných pramenů.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Josef Kasal, Ph.D.**
Katedra sociální patologie a sociologie

Oponent bakalářské práce: **PhDr. Václav Bělík, Ph.D.**

Datum zadání bakalářské práce: **28.2.2014**

Termín odevzdání bakalářské práce:

doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.
děkan

L.S.

PhDr. Václav Bělík, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 7. 12. 2015

.....

Poděkování

Tímto chci poděkovat PhDr. Josefu Kasalovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, připomínky a čas, který mi věnoval při psaní této práce. Dále chci poděkovat pracovníkům jednotlivých zařízení, díky nimž jsem mohl sesbírat data pro výzkum.

Anotace

SIMPER, Martin. *Sociodemografická analýza uživatelů azylových domů a možnosti jejich pracovního uplatnění*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, 2015. 63 s. Bakalářská práce

Bakalářská práce se zabývá problematikou bezdomovectví, azylových domů a sociální práci s klienty azylových domů. V teoretické části jsou definovány základní pojmy, faktory ovlivňující vznik bezdomovectví a specifika subkultury bezdomovců. Dále jsou zde popsány azylové domy; jejich diferenciací, financování a služby. Empirickou část tvoří sociodemografická analýza uživatelů azylových domů ze Středočeském kraji se zaměřením na jejich pracovní uplatnění.

Klíčová slova: bezdomovectví, bezdomovec, azylový dům, služby azylových domů, sociální práce

Annotation

SIMPER, Martin. *The Social-demographic analysis of users of shelters in Central Bohemia Region and ways of their employability*. Hradec Králové: University of Hradec Králové, Faculty of Education, 2015. 63 pp. Bachelor Degree Thesis

Bachelor thesis deals with the issue of homelessness, shelters and social work with clients of shelters. In the theoretical part are defined basic concepts, factors influencing the emergence of homelessness and homeless subculture specifics. It further describes the shelters; differentiation, financing and services. The empirical part consists of social-demographic analysis of users of shelters from the Central Bohemia Region, focusing on their jobs.

Keywords: homelessness, homeless, shelter (asylum house), services of shelters, social work

OBSAH

ÚVOD	10
<u>1 BEZDOMOVECTVÍ A BEZDOMOVEC</u>	12
1.1 BEZDOMOVECTVÍ	12
1.2 BEZDOMOVEC	12
1.3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VZNIK BEZDOMOVECTVÍ	13
1.4 SPECIFIKA SUBKULTURY BEZDOMOVců	14
1.4.1 VZHLED A OBLEČENÍ	14
1.4.2 ZPŮSOBY BYDLENÍ	15
1.4.3 ZDROJE OBŽIVY	16
<u>2 AZYLOVÉ DOMY</u>	18
2.1 REGISTRACE AZYLOVÝCH DOMŮ A INSPEKCE KVALITY	18
2.2 DIFERENCIACE AZYLOVÝCH DOMŮ	19
2.3 FINANCOVÁNÍ AZYLOVÝCH DOMŮ	20
2.4 SLUŽBY POSKYTOVANÉ AZYLOVÝMI DOMY	21
2.4.1 ZÁKLADNÍ SLUŽBY	23
2.4.2 FAKULTATIVNÍ SLUŽBY	25
2.5 SDRUŽENÍ AZYLOVÝCH DOMŮ	26
<u>3 SOCIÁLNÍ PRÁCE S KLIENTY AZYLOVÝCH DOMŮ</u>	27
3.1 DRUHY POSKYTOVANÉ POMOCI V AZYLOVÝCH DOMECH	29
3.2 PRVNÍ KONTAKT PRACOVNÍKA A ZÁJEMCE O SLUŽBU	30
3.3 ROZHOVOR SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA S UŽIVATELEM	31
3.4 INDIVIDUÁLNÍ PRÁCE S KLIENTY	32
<u>4 DALŠÍ ZAŘÍZENÍ PRO OSOBY BEZ PŘÍSTŘEŠÍ</u>	34
4.1 NOCLEHÁRNY	34
4.2 DOMY NA PŮLI CESTY	35
<u>5 SOCIODEMOGRAFICKÁ ANALÝZA UŽIVATELŮ AZYLOVÝCH DOMŮ VE STŘEDOČESKÉM KRAJI A MOŽNOSTI JEJICH PRACOVNÍHO UPLATNĚNÍ</u>	36
5.1 ZÁMĚR A CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ, HYPOTÉZY	36

5.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR	37
5.3 METODY VÝZKUMU	38
5.4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	38
5.5 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ	61
5.6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	62
<u>ZÁVĚR</u>	<u>66</u>
<u>SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY</u>	<u>67</u>
<u>SEZNAM TABULEK</u>	<u>69</u>
<u>SEZNAM ZKRATEK</u>	<u>71</u>
<u>SEZNAM PŘÍLOH</u>	<u>72</u>

ÚVOD

Bezdomovectví je fenoménem, který se v naší republice začal rozvíjet po roce 1989 a ač se s lidmi bez přístřeší můžeme setkat kdekoliv – velkoměsty počínaje a malými obcemi konče, mnoho lidí se s tímto fenoménem ještě nesžilo a dívají se na lidi na ulici s opovržením a mnohdy se značnými předsudky. Bezdomovci však nejsou jen lidé nevzdělaní, propuštění z výkonu trestu odnětí svobody či výchovných zařízení a neochotní pracovat. Je však pravdou, že tyto skupiny lidí jsou bezdomovectvím nejvíce ohroženi, protože z velké části nemají vhodné sociální zázemí v podobě funkční rodiny.

Téma bezdomovectví je mi blízké, protože s různými skupinami lidí bez domova pracuji již několik let jako sociální pracovník. Při práci s těmito lidmi jsem pochopil, že skutečně potřebují podat pomocnou ruku od společnosti nejen ve formě služeb nabízených azylovými domy, noclehárnami, denními centry či domy na půli cesty.

Při formulaci konkrétního tématu bakalářské práce jsem si kladl několik otázek. „Jací vlastně jsou lidé, se kterými pracuji?“ „Proč se zrovna oni ocitli v tak tíživé situaci, jako je ztráta bydlení?“ „Máji snad tyto osoby a jejich osudy nějaké společné znaky?“ „A když už tedy skončili na pomyslném dně, jakou mají šanci na odražení se a návrat do běžné společnosti?“.

V azylových domech žije menšina z celkového počtu bezdomovců. Pro někoho to je odrazový můstek ze samého dna zpět do běžné společnosti, jiní jen chtějí střechu nad hlavou přes zimu a další cestují od jednoho azylového domu k druhému a máji tak zajištěno levné ubytování.

V azylových domech nezřídka končí i celé rodiny s dětmi. V praxi jsem se setkal s několika případy, kdy matka během několika let spolu se svými dětmi žila ve více jak pěti azylových domech po celé republice. V takových případech se musím pozastavit nad otázkami „Jaký vliv může do budoucna mít takový způsob života na tyto děti?“ a „Nebudou z nich za několik let další klienti azylových domů?“ Tím, že matky s dětmi žijí několik let na různých místech v různých azylových domech, může, podle mého názoru, vyústit v to, že tyto děti nebudou mít vztah k žádnému místu a v pozdějším věku možná ani nebudou schopny udržet dlouhodobější mezilidské vztahy, protože nezřídka kdy mění každý rok školu, zvykají si na nové učitele, hledají si nové kamarády, které po roce opustí a často ztratí veškeré vazby,

které v daném místě získaly. Zda jsou mé obavy na místě, nebo se v lepším případě mýlím, ukáže čas.

Cílem bakalářské práce je analýza uživatelů azylových domů ve Středočeském kraji z hlediska jejich pohlaví, vzdělání, příjmu, délky případné nezaměstnanosti, užívání návykových látek a dalších aspektů. Následně pak zjištění aktuální možnosti pracovního uplatnění těchto uživatelů.

Výzkumným záměrem práce je zjistit, jací lidé využívají služeb azylových domů a zda tito lidé mají šanci se pracovně uplatnit. Cílem je analyzovat sociodemografické charakteristiky uživatelů azylových domů ve Středočeském kraji a zmapovat možnosti jejich pracovního uplatnění vzhledem k jejich dosaženému vzdělání a zdravotnímu stavu. Výsledky mé práce hodlám následně nabídnout pracovníkům azylových domů, se kterými jsem spolupracoval při vytváření výzkumu, popř. i zbylým azylovým domům v kraji. Zjištěné údaje nabídnu i zřizovatelům těchto azylových domů pro využití při komunitním plánování a věřím, že by je mohli využít také terénní pracovníci nízkoprahových denních center, pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí či občanských poraden v rámci depistáže a předcházení nežádoucím společenským jevům.

V první části práce definuji bezdomovectví a bezdomovce. Popisuji faktory ovlivňující vznik bezdomovectví, specifika subkultury. Zabývám se popisem azylových domů a sociální práce s klienty. Empirickou část práce jsem rozdělil do dvou částí. První část tvoří sociodemografická analýza uživatelů azylových domů ve Středočeském kraji, druhou část pak zjištění pracovních nabídek v témže regionu a na základě srovnání výsledků zjištění možnosti jejich pracovního uplatnění.

1 Bezdomovectví a bezdomovec

1.1 Bezdomovectví

„Bezdomovectví je společenský jev, kterému předcházejí jednání a procesy vedoucí ke ztrátě zázemí, životních jistot a ke společenskému vyloučení. Je to sociální situace vyvolaná inter individuálně odlišnými faktory. Zasahuje všechny oblasti života postiženého jedince. Je to způsob života charakterizovaný především absencí přijatelného bydlení; lze ho považovat za typ havarované životní dráhy, přičemž za havárii považujeme události, které zasahují do chodu života člověka podstatnou měrou a v relativně krátkém časovém úseku. Bezdomovectví svou podstatou vyhovuje definici sociální deviace, neboť je podstatnou odchylkou od normy (normou je v tomto případě myšleno bydlení, každodenní hygiena, atd.). Lze je považovat také za poruchu sociálního fungování, tedy poruchu rovnováhy mezi kapacitou zvládnání jedince a požadavky prostředí. Proto považujeme bezdomovce za osoby společensky nepřizpůsobené, za nositele sociálního selhání, tedy společenského neúspěchu ohrožujícího svého nositele, případně další lidi.“¹

Pojem bezdomovectví můžeme také chápat následovně. *„Bezdomovectví zahrnuje jednání a procesy vedoucí ke ztrátě zázemí, životních jistot, ke společenskému vyloučení. Ztráta střechy nad hlavou znamená pro člověka velmi často víc, než si dovedeme představit. Nejde jen o postrádání materiálního zázemí (místa přebývání), ale též o absenci útočiště, místa bezpečí, opory. Zpravidla dochází současně ke ztrátě blízkých lidí, tím také nezbytné komunikace a ve svém důsledku vede k samotě, izolovanosti, odcizení se okolní společnosti. Může být výrazem zoufalství.“²*

1.2 Bezdomovec

Slovem bezdomovec je označován sociálně vyloučený člověk, který ztratil domov. Bývá tak označován i jedince, který je ohrožen sociálním vyloučením nebo ztrátou bydlení a žije proto v nevyhovujících podmínkách nebo na různých veřejných místech.

¹ PRŮDKOVA, T., NOVOTNY, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. s. 11

² KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. s. 268

Toto slovo dosud v mnoha lidech evokuje představu špinavého, zanedbaného a zapáchajícího člověka, pobývajícího na ulici, nádraží a jiných místech ve městě. Málokdo si však současně uvědomuje, že bezdomovec je člověk, který nemá domov. Nemít domov podle Průdkové a Novotného³ znamená postrádat zázemí, kam se člověk kdykoliv může vrátit, kde je bezpečí, soukromí a blízcí lidé. Je to tam, kde se člověku dostane ochrany, podpory, kde cítí lásku a jistotu. Domov tedy není jen střecha nad hlavou. Spousta lidí žije v ubytovnách, kde nejsou a nemohou být doma, protože zde chybí vše, co domov dělá domovem. Bezdomovcem je často člověk bez jakéhokoliv zázemí, postrádající vztahy a smysl života a není schopen, nebo již ani nechce, se svou situací cokoliv udělat.

1.3 Faktory ovlivňující vznik bezdomovectví

Průdková a Novotný⁴ uvádějí, že na ztrátě domova se spolupodílí faktory vnitřní a vnější. Mezi vnější příčiny patří nezaměstnanost, chudoba, nedostatečná podpora starých a nemocných osob. Dále pak vysoké ceny nemovitosti a pronájmů. Ohroženými skupinami jsou lidé propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody a mladí lidé, kteří prošli ústavní výchovou. Bývalí vězni si odvykli na způsob života za zdmi vězení a často na základě odsouzení ztratili rodinu. Děti v ústavních zařízeních pak mají zdeformovaný pohled na život a při odchodu ze zařízení nejsou připraveny na žití ve společnosti. Do vnitřních příčin bezdomovectví můžeme zařadit nízký příjem, dluhy, ztrátu zaměstnání a s tím související snižování sebedůvěry. Čím déle je člověk nezaměstnan, tím více má pocit, že by již pracovat nezvládl, jelikož se mu zdá, že jeho dovednosti nejsou dostatečné. Z dalších faktorů se jedná o nefungující rodinné vztahy, nemoc, prožita traumata, atd.

Faktory ovlivňující vznik bezdomovectví můžeme také rozdělit na objektivní a subjektivní tak, jak je dělí Kraus⁵. Faktory objektivní jsou dány společenskými poměry, mírou nezaměstnanosti, stavem legislativy, sociální politikou státu, charakterem a mírou migračního procesu apod. Subjektivní můžeme rozdělit na materiální, vztahové, osobnostní a institucionální. Materiální – ztráta bydlení, zaměstnání, finančního zabezpečení, majetku, zadluženosti apod. Vztahové – změny

³ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. s. 10-11

⁴ PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. s. 15

⁵ KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. s. 269

ve struktuře rodiny, ve vztazích manželských, mezi rodiči a dětmi, rozpad rodiny, sexuální zneužívání apod. Osobnostní – duševní či fyzická choroba, invalidita, alkoholismus či jiné závislosti, mentální retardace, sociální nezralost a další. Institucionální – propuštění z ústavu, vězení, odchod z dětského domova apod.

1.4 Specifika subkultury bezdomovců

Bezdomovectví, jakož i jiné subkultury, má svá určitá specifika. Tyto lze rozčlenit do několika kategorií. Znalost těchto specifik je důležitou součástí práce sociálních pracovníků v denních centrech, terénních sociálních pracovníků, kteří provádějí depistáž, a i dalších odborníků, kteří s lidmi bez domova pracují.

1.4.1 Vzhled a oblečení

Prvním rozlišovacím znakem bezdomovce bývá vzhled. Dodržování hygieny u osob bez přístřeší nebývá snadné. Část bezdomovců využívá sprchy v různých službách (noclehárny, denní centra), avšak ne všichni jsou schopni či ochotni využívat společné sprchy s jinými uživateli, za jejichž využití musejí navíc zaplatit poplatek. Řada lidí bez domova tak spoléhá na ochotu bydlících známých. Pro osoby, které jsou na ulici krátce, a také pro mladé bezdomovce, je důležité zachovat si možnost každodenní hygieny. Posiluje to pocit hrdosti a odmítají se tak ztotožnit se subkulturou bezdomovců. Hygienické služby často využívají také bezdomovci živící se prostitucí či drobnými krádežemi.

U dlouhodobých bezdomovců nebývá míra hygieny tak vysoká. „*Hygiena a vzhled zásadně rozděluje ty, co se snaží skrýt své bezdomovectví a ty, kteří již rezignovali a veřejně demonstrují svůj stav. Lidé dlouhodobě žijící na ulici, kteří si uchovali hygienické návyky, na to bývají patřičně hrdí.*“⁶

V praxi jsem poznal, že důvodem zanedbávání hygieny bývá závislost na alkoholu či omamných a psychotropních látkách, případně porucha osobnosti. Takoví lidé mívají jiné starosti, než dbát o svůj vzhled. Nedostatečné hygienické návyky některých bezdomovců tak mohou být důvodem předsudků široké veřejnosti vůči této skupině.

„*Na vzhledu se podílí také oblečení. Zvláště u mladých bezdomovců je kladen důraz na značkové oblečení, jež je znakem určitého postavení, i když tomu tak ve*

⁶ MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. s. 62

skutečnosti není. Oblečení je jejich psychologickou obranou vlastního sebepojetí. Směřují k identifikaci s pouliční kulturou, která se často projevuje v hip-hopové či punkové kultuře. Zatímco lidé vyznávající hip-hopovou kulturu si zakládají na značkovém oblečení (typickým znakem je čapka s rovným kšiltem) a na čistotě, tzv. punkeři preferují nekonformní vzhled – typický sestřih, rozdrbané oblečení a zanedbanou hygienu.“⁷

Zdrojů oblečení mají bezdomovci celou řadu. Mohou je najít v popelnicích, využívat humanitární šatník v rámci denních center, azylových domů či nocleháren, dále pak je mohou krást, případně kupovat za zlomek ceny na černém trhu. Azylové domy a noclehárny často nabízejí možnost nechat si vyprat prádlo. Tyto služby však využívá jen zlomek bezdomovců, protože bývají také zpoplatněné. Z tohoto důvodu je tak kladen větší důraz na funkčnost oblečení, než na jeho vzhled.

„Důležitou součástí vzhledu bývají různé igelitové tašky a batohy, v nichž je ukryt všechnen majetek vlastníka. Malé batůžky budí méně pozornosti než igelitové tašky. Někteří bezdomovci si nosí všechny věci s sebou, aby eliminovali riziko ztráty a krádeže. Tahají s sebou po celý den stan, spacák i bohatství ve formě odpadků, což se vejde pouze do velkých krosen, sportovních tašek, tašek na kolečkách, kufrů nebo kočárků. Čím větší náklad, tím viditelnější je demonstrace bezdomoveckého statusu.“⁸ Úschovny věcí pro bezdomovce v podstatě neexistují. Některé organizace tuto službu nabízely, ale po nějakém čase ji zase zrušily, protože z prostor úschoven se pomalu stávala skladiště a hrozilo zavlečení a rozmnožení různých parazitů či hlodavců v prostorech organizací.

1.4.2 Způsoby bydlení

„Podle způsobu bydlení lze vypožorovat míru rezignace na dodržování společenských norem. Bezdomovci se sami rozdělují na bezdomovce bez stálého bydlení a tzv. squattery se stálým bydlením v nelegálně obsazených budovách či

⁷ MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. s. 62

⁸ MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. s. 63

jiných místech.“⁹ Toto dělení můžeme ještě rozšířit o tzv. „azylyanty“ a „nocležníky“, kteří využívají služeb azylových domů a nocleháren.

Nestálé bydlení spočívá v pospávání v tramvajích, na lavičkách v parku, v chatkách v zahrádkářských koloniích či v nádražních budovách. Typickým důsledkem je spánkový deficit a konzumace alkoholu coby uspávacího a zahřívacího prostředku. Tento způsob „bydlení“ využívají především lidé, kteří se nově ocitli bez domova, nebo rezignovaní jedinci.

Pod stálým bydlením bezdomovců si většinou představíme jakési chatrče v podmostí, avšak míst, kde mohou bezdomovci žít po delší dobu, je celá řada. *„V městských parcích můžeme objevit matrace v křoví nebo schované v blízkosti altánků, v přírodě stany, různé kůlny a boudy nebo obydlené jeskyně. Patří sem bydlení v opuštěných továrních halách, garážích, trafostanicích, tunelech a podchodech, kapličkách, hrobkách, kanálech, parovodech, mobilních karavanech, rourách, bývalých veřejných záchodcích či protiletadlovém krytu.*“¹⁰

1.4.3 Zdroje obživy

Bezdomovci se živí různými způsoby. Jako příklad můžeme uvést žebrání, vybírání popelnic, sběr surovin či pobírání sociálních dávek.

Nejdůležitější je uspokojit potřebu jíst. Protože většina lidí, kteří se ocitnou na ulici, je bez finančních prostředků, nebo má tyto prostředky značně omezeny, musí najít způsob, jak si jídlo obstarat. Nejsnadněji se dá jídlo opatřit v popelnicích, kam lidé často vyhazují prošlé, na druhou stranu však nikoliv nutně zkažené, potraviny. Další místo, kde lze sehnat potraviny jsou kontejnery u obchodů či odpadkové koše poblíž fast foodů, kam zákazníci vyhazují nedojedené jídlo. Při vybírání popelnic jde v první řadě především *„o překonání hranice, kdy je člověk nucen snížit se k tomu, aby do popelnice sáhl. Jakmile je počáteční stud překonán, bezdomovec se učí kdy a kde je nejlepší popelnice obcházet. Nejlepší jsou noční či ranní hodiny. V noci je klid, nikdo jeho počínání nepřerušuje a nevidí. Popelnice bývají vyváženy dopoledne, takže ve*

⁹ MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. s. 63

¹⁰ MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. s. 69

*zmíněné době jsou plné.*¹¹ V popelnicích však nenacházejí pouze jídlo. Často z nich vytahují také oblečení, obuv, deky či nádoby, které následně dál využívají. Zkušenosti s vybíráním popelnic se předávají od zkušenějších k méně zkušeným.

Ve chvíli, kdy bezdomovec ví, kde sehnat jídlo, zajímá se o to, kde sehnat finanční prostředky na cigarety, alkohol či drogy. Nejrychlejší způsob je žebrání. *„Nejúspěšnějšími žebráky jsou lidé s handicapem, nevidomí, žebráci se psy a vozíčkáři. Specifickými druhy žebráků jsou tzv. umělci, kteří k žebrání používají hudební nástroje či jinou produkci a svou činností vytvářejí přidanou hodnotu. Nesnaží se vzbudit lítost, ale prodat svou produkci.*¹² I v tomto případě předávají zkušenosti zkušeným méně zkušeným či nováčkům.

Někteří bezdomovci se živí sběrem surovin. Nejčastěji se můžeme setkat se sběrači železa a mědi. *„Den sběrače začíná brzy ráno, kdy podnikne „kolečko“ a obejde rajón. Ke svážení surovin do sběren použije kolečko či kočárek. Ve sběrnách vymění nasbírané věci za peníze a zbytek dne stráví popíjením.*¹³ Počínání sběračů však může být na hranici legality, protože ve sběrnách často končí i uřezané koleje, poklopy kanálů a nejrůznější kabely. Demontáž kolejí či trakčního vedení na železnici je pochopitelně také velice nebezpečné nejen pro samotné sběrače, nýbrž i po cestující, neboť chybějící kus kolejí může způsobit vykolejení vlaku.

Další možností, jak získat alespoň nějaké finanční prostředky, je pobírání sociálních dávek. Mnohokrát jsem se v praxi setkal s tím, že klienti, ač vědí, že na dávky mají nárok, žádné nepobírají, protože je odrazuje složitá procedura předcházející vyplácení dávek. Žadatel totiž musí mít v první řadě platný doklad totožnosti, což nezřídka kdy bývá problém. Dále se musí registrovat na kontaktním pracovišti Úřadu práce v místě trvalého bydliště, což může klidně být i na druhém konci republiky, kde následně podá i žádosti o dávky. Několikrát jsem se setkal také s tím, že klienti záměrně nepobírali žádné dávky, aby nikdo nevěděl, kde se zdržují. Takoví lidé často využívají nízkoprahové služby (denní centra, noclehárny), kde po nich není vyžadován platný doklad totožnosti a nemusí uvádět ani své pravé jméno.

¹¹ MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. s. 74

¹² MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. s. 72

¹³ MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. s. 76

2 Azylové domy

Azylový dům je zařízením sociálních služeb, které upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. „*Sociální služby zahrnují sociální poradenství, služby sociální péče, služby sociální prevence.*“¹⁴

Azylové domy patří do kategorie sociální prevence, protože se snaží předcházet sociálnímu vyloučení osob, které mohou být tímto vyloučením ohroženy pro své životní návyky, z důvodu krizové situace, do níž se dostaly, nebo na základě sociálně diskriminujícího prostředí, ve kterém se pohybují. Jedním z úkolů azylových domů je pomáhat svým uživatelům překonávat nepříznivou situaci, ve které se právě nacházejí, a také chránit společnost před sociálně patologickými nebo nepříznivými jevy.

Většina azylových domů v současnosti provozují neziskové a církevní organizace. Toto tvrzení lze prokázat pomocí rejstříku sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí, kde jsou mj. uváděni i zřizovatelé daných sociálních služeb. Pouze malá část z azylových domů zůstává ve správě obcí nebo v jiné formě veřejné správy.

2.1 Registrace azylových domů a inspekce kvality

Pro poskytování služeb azylového domu je nezbytná jeho registrace. Registraci tedy můžeme chápat jako oprávnění k poskytování sociálních služeb. Podmínky registrace sociálních služeb jsou taktéž upraveny zákonem 108/2006 Sb., o sociálních službách. „*O registraci rozhoduje krajský úřad příslušný podle místa trvalého nebo hlášeného pobytu fyzické osoby nebo sídla právnické osoby, popřípadě podle umístění organizační složky zahraniční právnické osoby na území České republiky; v případě, že zřizovatelem poskytovatele sociálních služeb je ministerstvo, rozhoduje o registraci toto ministerstvo.*“¹⁵

Je-li sociální služba registrována, musí se řídit zákonem o sociálních službách a souvisejícími právními předpisy. Tyto právní normy jsou mj. také zárukou kvality

¹⁴ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách § 32

¹⁵ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách § 78 odst. 2

poskytovaných sociálních služeb. Kvalita poskytovaných sociálních služeb je zaručena tzv. standardy kvality, které nalezneme ve vyhlášce 505/2006 Sb. Standardů kvality je celkem 15, přičemž každý standard obsahuje několik kritérií. Tyto standardy musí splňovat každá registrovaná sociální služba, aby mohla fungovat. Dodržování standardů kvality poskytování sociálních služeb je kontrolováno inspektory Ministerstva práce a sociálních věcí. V případě, že inspekce objeví nedostatky v poskytování sociálních služeb, je zařízení dána lhůta na odstranění těchto nedostatků. V krajním případě však také může dojít k odejmutí registrace a tím k zániku služby.

2.2 Diferenciace azylových domů

Jelikož azylové domy poskytují služby různým skupinám uživatelů, jsou také určitým způsobem diferencovány. Jak uvádí Novosad¹⁶, jsou zřizovány pro muže i ženy, buď jako jednotlivé azylové domy, nebo společně s oddělenými prostory – v takovém případě hovoříme o koedukovaných azylových domech. Klienty azylových domů se však mohou stát i matky s dětmi či celé rodiny.

Azylový dům pro muže

Tento typ azylového domu je určen pouze mužům. Do cílové skupiny patří muži od osmnácti let. Horní věkovou hranici si určuje každé zařízení samo.

Azylový dům pro ženy

Azylový dům pro ženy je určen ženám, které nemají v péči dítě. V některých městech se však můžeme setkat s „propojením“ azylového domu pro ženy a pro matky s dětmi (např. Městský azylový dům pro ženy a matky s dětmi v Pardubicích). Častými klientkami jsou ženy ohrožené domácím násilím. Minimální věková hranice klientek je zpravidla stanovena na 18 let. Horní hranici si určuje každé zařízení samo. Zvláštním druhem azylových domů pro ženy jsou tzv. azylové domy s utajenou adresou. Adresa těchto zařízení není uveřejněna ani v registru poskytovatelů sociálních služeb MPSV. Kontakt s těmito zařízeními bývá zprostředkován jinými službami, např. intervenčními centry či občanskými poradnami.

Azylový dům pro matky s dětmi

¹⁶ NOVOSAD, L. *Základy teorie a metod sociální práce. II. díl: vybrané problémy, přístupy a metody sociální práce*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. 91 s.

Do azylových domů pro matky s dětmi jsou přijímány pouze ženy, které mají v péči alespoň jedno dítě, případně ženy těhotné. Poskytované služby a práce pracovníků jsou zaměřeny tak, aby se klientky dokázaly vyrovnat se situací, která vedla k jejich ubytování v azylovém domě. Takovou situací může být ztráta zaměstnání a bydlení či domácí násilí a z něho vyplývající psychická krize.

Tato zařízení mohou být pověřena výkonem sociálně-právní ochrany dětí a mohou klientkám pomáhat s řešením výchovných, a i jiných, problémů při péči o děti. Služby mohou být více zaměřeny na přijetí odpovědnosti klientky za sebe sama, ale také za své děti. Některá zařízení přijímají i celé rodiny včetně otce (např. Centrum J. J. Pestalozziho v Chrudimi). Specifickým typem těchto zařízení jsou azylové domy pro handicapované matky s dětmi.

Koedukovaný azylový dům

Do koedukovaných domů, jak již bylo řečeno výše, jsou přijímáni jak muži, tak ženy. Těchto zařízení není v České republice mnoho. Pokoje jsou obsazovány podle potřeb uživatelů a možností zařízení.

2.3 Financování azylových domů

Azylové domy jsou financovány, stejně jako jiné typy sociálních služeb, z dotačních prostředků státní správy a samosprávy. Největší část prostředků by tak měla plynout z každoročních dotačních řízení Ministerstva práce a sociálních věcí. O částku do rozpočtu z tohoto řízení může požádat každá organizace, která má tuto službu registrovanou u krajského úřadu a její registrace není pozastavena, nebo zrušena. Na žádanou částku ale organizace nemá žádný právní nárok, registrace umožňuje pouze zažádat. Organizace mohou žádat i v grantových výzvách Evropského sociálního fondu, a to jak samostatně v jednotlivých vyhlášených výzvách (platí pro neziskové organizace), tak i ve zvláštních projektech krajů, kterým se říká Individuální projekty, a kdy je poskytovatelem dotace z Evropské unie místně příslušný kraj.

Dalšími zdroji kofinancování azylových domů by měly být orgány samosprávy, ideálně potom těch územních celků, ze kterých se rekrutují klienti služby, protože tato služba obvykle pokrývá oblast více regionů nebo jiných správních obvodů. Tyto částky jsou ale opět nenárokové a nemají stanoven žádný pevný normativ. Záleží tedy zpravidla na šikovnosti poskytovatele služby a poměrech ve vedení samospráv.

Azylové domy zřízené církevní organizací pak mohou čerpat prostředky mateřské organizace, služby příspěvkových organizací veřejné správy pak samozřejmě finance z rozpočtu veřejného, přímo udělovaného bez nutnosti soutěže v dotačním řízení.

Azylový dům je jednou z mála služeb sociální prevence, kde zákon umožňuje vybírat za poskytnutí služby peníze od uživatelů. V zařízení, v němž pracuji, umožní tyto částky umožnit nanejvýš jednu čtvrtinu nákladů za provoz služby, přičemž v našem případě se tyto prostředky používají na financování energií souvisejících s provozem. Azylové domy tedy rozhodně nejsou, i podle dalších oslovených poskytovatelů, z těchto částek schopny pokrýt všechny provozní náklady. Nutnost spolufinancování z dalších zdrojů je tak více než jasná.

2.4 Služby poskytované azylovými domy

Azylové domy poskytují základní a fakultativní služby. Základní služby azylových domů a úhradu za ně upravuje paragraf 22 vyhlášky č. 505/2006 Sb. a musí je poskytovat každý azylový dům. „*Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v azylových domech se zajišťují v rozsahu těchto úkonů:*

a) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy:

- 1. vytvoření podmínek pro samostatnou přípravu nebo pomoc s přípravou stravy,*
- 2. zajištění nebo poskytnutí stravy odpovídající věku, zásadám racionální výživy a potřebám dietního stravování, tato základní činnost může být zajišťována jen v rozsahu 1 úkonu,*

b) poskytnutí ubytování:

- 1. ubytování po dobu zpravidla nepřevyšující 1 rok,*
- 2. umožnění celkové hygieny těla,*
- 3. vytvoření podmínek pro zajištění úklidu, praní a žehlení osobního prádla, výměny ložního prádla,*

c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:

- 1. pomoc při vyřizování běžných záležitostí vyplývajících z individuálních plánů,*

2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob, včetně uplatňování zákonných nároků a pohledávek. ¹⁷

Poskytnutí stravy nebo pomoc při jejím zajištění v praxi znamená, že uživatel buď obdrží hotovou stravu, kterou zajistí azylový dům, nebo jsou v zařízení vytvořeny podmínky pro její přípravu uživatelem. V takovém případě je v zařízení k dispozici kuchyňka, kde si uživatel= mohou jídlo připravovat.

Pobyt v azylovém domě by neměl převýšit dobu jednoho roku. Tento limit je stanoven proto, aby nedošlo k vytvoření závislosti uživatelů na službě a aby se v co nejkratší možné době vrátili zpět do běžné společnosti. Legislativa v tomto případě však pamatuje i na jedince, kteří se ocitli v natolik tíživé situaci, že doba jednoho roku zkrátka nepostačuje ke stabilizaci a vyřešení situace a tedy k návratu do běžné společnosti.

Pro splnění podmínky celkové hygieny těla jsou v azylových domech zřizovány koupelny. Na úklidu prostor azylových domů se podílejí jak pracovníci, tak samotní uživatelé, kteří mají k dispozici úklidové a mycí prostředky. Ložní prádlo může být uživatelům zapůjčeno ze skladu azylového domu, nebo mohou používat vlastní.

Pomocí při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí rozumíme běžné, poradenské či motivační rozhovory pracovníků s uživateli, dále učení uživatelů dovednostem sloužícím k obnovení či získání návyků potřebných pro zdárné fungování ve společnosti a samozřejmě sociální poradenství.

Výše úhrady za poskytované služby v azylových domech je vyhláškou 505/2006 Sb. upravena následovně. *„Maximální výše úhrady za poskytování sociálních služeb v azylových domech činí*

a) za úkon uvedený v odstavci 1 písm. a) bodě 2

1. 160 Kč denně za celodenní stravu v rozsahu minimálně 3 hlavních jídel,

2. 75 Kč za oběd, včetně provozních nákladů souvisejících s přípravou stravy,

b) za úkony uvedené v odstavci 1 písm. b) celkem

¹⁷ Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách § 22 odst. 1

1. 120 Kč denně, nebo

2. jde-li o rodinu s nezletilými dětmi 90 Kč denně za dospělou osobu a 60 Kč denně za dítě, včetně provozních nákladů souvisejících s poskytnutím ubytování“¹⁸

2.4.1 Základní služby

Základní služby vymezují příslušné právní normy, jak vyplývá z předchozího textu. V následující stati si tyto služby podrobněji popíšeme.

Ubytování

V jednotlivých azylových domech se různí kvalita poskytovaného ubytování. To je ovlivněno především samotným objektem azylového domu, resp. jeho architekturou, který organizace získala, ale také finančními možnostmi. Vždy však musí být zachovány podmínky odpovídající hygienickým normám. Uživatelé mohou být ubytováni po jednom v každém pokoji, ale stejně tak může v jednom pokoji bydlet několik uživatelů. Sociální zařízení včetně sprch bývá společné pro několik uživatelů. Jedná-li se o více poschodový objekt, bývá sociální zařízení společné vždy pro každé patro. Pokoje uživatelů jsou vybaveny základním nábytkem, jako je postel, skříň, stolek. Součástí prostor azylových domů je také kulturní místnost pro klienty, kde se mohou scházet a trávit volný čas.

Některé azylové domy pro matky s dětmi mají také tzv. krizový pokoj. V rámci krizové pomoci je poskytována na určitou dobu pobytová služba matkám a jejich dětem, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života a nemohou přechodně řešit svoji nepříznivou sociální situaci vlastními silami.

Jedná se o situace, kdy se žena náhle a neočekávaně dostane do problémů spojených se ztrátou bydlení, finančních prostředků, nebo do jiné situace, při níž potřebuje pomoc spojenou s ubytováním. Krizový pokoj často využívají oběti domácího násilí. Na krizový příjem, tzn. příjem na krizový pokoj, jsou pracovníci zpravidla připraveni 24 hodin denně a stejně tak je neustále připraven i pokoj. Krizová pomoc se ve většině případů poskytuje na dobu nepřesahující 7 dní a bezplatně.

¹⁸ Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách § 22 odst. 2

Stravování

Azylové domy, které jsem měl možnost poznat a případně v nich i pracovat, neposkytovaly uživatelům stravu. Tyto domy byly vybaveny kuchyní, kde si klienti mohli vařit. Na pokojích bylo z bezpečnostních důvodů vždy zakázáno vařit či ohřívat stravu.

Některé azylové domy poskytují svým uživatelům také tzv. krizové potravinové balíčky. Tyto sestávají z různých trvanlivých potravin a jsou poskytovány osobám, které např. utekly od násilnického partnera, nebo jsou bez finančních prostředků, a nemají tak možnost zajistit sobě, příp. i svým dětem, stravu.

Sociální poradenství

Zákon 108/2006 Sb. uvádí, že sociální poradenství zahrnuje základní a odborné sociální poradenství. Dále uvádí, že „*základní sociální poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Základní sociální poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb; poskytovatelé sociálních služeb jsou vždy povinni tuto činnost zajistit. Odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí a ve speciálních lůžkových zdravotnických zařízeních hospicového typu; zahrnuje též sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností.*“¹⁹

Odborné sociální poradenství potom zahrnuje 3 základní činnosti, a sice „*a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, b) sociálně terapeutické činnosti, c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.*“²⁰ Poslední bod pak zahrnuje pomoc při vyřizování běžných záležitostí a pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s přirozeným sociálním prostředím.

Z hlediska praxe lze říci, že základní sociální poradenství poskytuje informace o nárocích, službách a možnostech, které mohou vyřešit nebo zmírnit klientovu

¹⁹ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách § 37 odst. 2

²⁰ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách § 37 odst. 3

obtížnou situaci. Náplní základního sociálního poradenství je např. poskytnutí informací o sociálních dávkách, o oblasti pracovně-právní problematiky či zdravotní péče. Zahrnuje také pomoc při vyplňování žádostí a sepisování odvolání, pomoc při hledání zaměstnání či bydlení.

Odborné sociální poradenství poskytuje přímou pomoc lidem při řešení jejich sociálních problémů. Jde zejména o problémy v manželství nebo v mezigeneračním soužití, v péči o děti, starší a zdravotně postižené občany, o osoby propuštěné z výkonu trestu. Odborná pomoc je zaměřena na konkrétní pomoc a na praktické řešení obtížné sociální situace člověka.

Cílem sociálního poradenství je dovést klienty k soběstačnosti a pomoci jim tak, aby si dokázali pomoci sami. Cílem není udělat všechno za klienta, ale pomoci mu využít jeho vlastní potenciál, motivovat ho k převzetí iniciativy a vést ho k uvědomění si vlastní odpovědnosti.

Mnoho lidí se ocitá v situaci, kdy jim hrozí ztráta bydlení, protože nemají dostatečný přehled o svých právech a povinnostech, je pro ně krajně obtížné jednat s úředníky, nerozumí požadavkům úřadů, nevědí, na co mají nárok a kde takový nárok mohou uplatnit. V kontaktu s úřady jsou nejistí, což úspěšnému vyřízení jejich záležitostí neprospívá. Sociální poradenství pomůže tam, kde úředníci nejsou schopni vystupovat dostatečně vlídně a srozumitelně, případně klienty zorientuje v dostupných sociálních službách a na vhodnou službu je napojí.

V současné době jsou méně sociabilní lidé v komunikaci s úřady velmi znevýhodněni. Složitost systému mnohdy přímo ztěžuje jejich podporu a reintegraci, protože orientace v konkrétních úředních postupech vedoucích k naplnění práv a povinností není snadná.

2.4.2 Fakultativní služby

Fakultativní služby si určuje každý azylový dům sám. Nelze však zvolit jakékoliv služby, nýbrž musí jít o služby související s posláním zařízení. V následující stati si přiblížíme některé z možných fakultativních služeb, kterých je však mnohem víc.

V praxi velice častou fakultativní službou je tzv. humanitní šatník. Šatstvo získané z různých zdrojů je zkontrolováno, přebráno, uskladněno a následně nabídnuto uživatelům k užívání.

V některých azylových domech probíhají také vzdělávací kurzy pro klienty. Vzdělávání má přispívat k získání či prohlubování znalostí a dovedností, které mají následně přispívat ke snazšímu začlenění do společnosti.

Nejčastější vzdělávací aktivitou, kterou nabízí většina azylových domů, je výuka práce s počítačem. Cílem této aktivity je zvyšování počítačové gramotnosti uživatelů. Aktivita má na uživatele pozitivní dopad, protože rozvíjí jejich kreativitu a posiluje sebevědomí. V některých azylových domech mají uživatelé volný přístup k internetu, který by jim měl sloužit především k hledání zaměstnání, bydlení, úředních hodin úřadu či ordinačních hodin lékařů. V praxi se ale často setkáváme s tím, že přístup na internet je využíván ke zcela jiným činnostem, jako je hraní her, chatování na sociálních sítích apod.

Vzdělávání bývá také realizováno pomocí přednášek, besed, diskusí nebo terapeutických sezení. Tyto formy vzdělávání však realizuje jen velmi omezené množství azylových domů. V praxi jsem se nejčastěji setkal s besedami a přednáškami na téma finanční gramotnost.

Obecně lze říci, že vzdělávací aktivity mají pozitivní dopad na klienty. Zvyšují jejich informovanost, rozvíjí jejich osobnost a pomáhají vytvářet jiné pohledy na vlastní situaci.

Můžeme se ale setkat i se situací, kdy v azylovém domě téměř žádné vzdělávací aktivity neprobíhají. To bývá zapříčiněno především nedostatkem finančních prostředků na zakoupení vybavení. Velkou roli často hraje i úroveň motivace a zájmu samotných uživatelů.

2.5 Sdružení azylových domů

„Sdružení azylových domů v ČR je profesionální organizace, jejímž primárním cílem je nejen soustředit subjekty profesionálně se zabývající problematikou osob bez přístřeší nebo lidmi ohroženými ztrátou bydlení, ale zejména hájit jejich zájmy a poskytovat jim kvalitní prostředí pro fungování. Sdružení azylových domů je národní střešní organizací, která se věnuje výhradně podpoře služeb sociální prevence.“²¹

S.A.D. je přidruženým členem mezinárodní profesní organizace FEANTSA, která působí na evropské úrovni v oblasti bezdomovectví. Snaží se formulovat základní

²¹ *O sdružení* [online]. [citováno 23. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/o-sdruzeni/>

teze o vzniku a průběhu tohoto jevu a jeho dopadu na společnost. Má schopnost formulovat standardy, koordinovat činnost, mj. zabezpečuje i vzdělávání pracovníků azylových zařízení.²²

Organizace se v současnosti podílí na několika projektech. Jedním z nich je projekt s názvem Krok ku zdraví. Projekt probíhá od prosince 2012 do prosince 2015. Jedná se o program zaměřený na zdravotní gramotnost a hygienu pro dívky a ženy v azylových domech. Je koncipován jako dvoudenní vzdělávací seminář. Hlavními tématy seminářů jsou prevence a rizika sexuálního chování, preventivní vyšetření za účelem včasné diagnostiky rakoviny děložního čípku a rakoviny prsu, očkování dětí, správné hygienické návyky. V průběhu roku 2015 by měl být rozšířen o vzdělávání mužů bez domova v oblasti zdravotní gramotnosti.²³

Dalším probíhajícím projektem je projekt Ways out of homelessness. Tento projekt trvá od září 2014 do srpna 2016. Je zaměřen na výměnu osvědčených postupů, nové tréninkové metody na podporu lidí bez domova, přizpůsobení metod vzdělávání sociálních pracovníků podporujících bezdomovce, politická doporučení na národní i evropské úrovni, vylepšení dovedností účastníků, vytvoření rámce nového partnerství. Kromě Sdružení jsou součástí projektu také organizace pracující s lidmi bez domova v Maďarsku, Polsku a Rumunsku.²⁴

3 Sociální práce s klienty azylových domů

Pěnkava²⁵ ve svém článku píše, že při pomoci uživatelům azylových domů je třeba vycházet z celkového pohledu na potřeby člověka. To znamená vyváženě uspokojovat tři základní oblasti bytí každého člověka, kterými jsou tělesné, duševní a duchovní potřeby.

Tělesné potřeby jsou uspokojovány souborem služeb, mezi které patří např. vytvoření předpokladů k získání finančních prostředků, tedy trvalý, nebo

²² *Informace o Feantse* [online]. [citováno 23. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/feantse/informace-o-feantse/>

²³ *Krok ku zdraví* [online]. [citováno 23. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/projekty/krok-ku-zdrav-krokuz/>

²⁴ *Ways out of homelessness* [online]. [citováno 23. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/projekty/ways-out-of-homelessness/>

²⁵ PĚNKAVA, P. Sociální práce s osobami bez přístřeší. In: *Éthum: bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*, 2002, č 35, s. 50-53.

příležitostný pracovní poměr, dále pak zastupování a jednání s úřady pro zajištění hmotného zabezpečení, poskytnutí ubytování, stravy, ošacení či lékařského ošetření.

Na tyto služby by měly dále návaznost socioterapeutické služby (individuální a komunitní) a výcviky v sociálních dovednostech. Pomoc v oblasti uspokojování duševních potřeb je tak zaměřená na rozvoj osobnosti klienta, na rozvoj a podporu jeho sociálních dovedností a v neposlední řadě i na jeho kulturní rozvoj.

Uspokojování duševních potřeb se v praxi věnují převážně církevní a některé charitativní organizace s náboženskou orientací. Je důležité, aby v případě, kdy je s klientem pracováno kontinuálně, nebyly tyto potřeby opomíjeny ani organizacemi, jejichž podstatou není náboženská filozofie. Je třeba si uvědomit, že duchovní pohled člověka na svět nemusí být směřován pouze k víře v boha, ale i k víře v člověka.

Janata a Kotýnková²⁶ uvádějí, že poskytovatelé služeb určených osobám bez přístřeší se shodují na tom, že nejvyšší přínos mají služby zaměřené na hodnocení vlastních potřeb, na rozvoj vlastních cílů a pomoc při orientaci v základních životních situacích. Zvládnutí základních životních dovedností, tj. samostatného jednání, schopnosti komunikace, spolupráce a plánování svých cílů, které nejsou u těchto lidí dostatečně rozvinuté, má pro jejich další život preventivní charakter z hlediska jejich začlenění do života společnosti.

„Motivace klienta k zadání zakázky na poskytnutí sociálních služeb je z jeho pohledu ve většině případů směřována k uspokojování hmotných potřeb. To může u uživatelů azylových domů, a obecně i u osob bez přístřeší, vytvářet dojem, že tento druh pomoci je nejdůležitější. Praxe však ukazuje, že se z větší části touto pomocí řeší problém pouze z momentálního hlediska. Je na poskytovateli, aby posoudil celkovou situaci klienta a buď sám určitou službu poskytl, nebo klienta nasměroval na jiný druh pomoci.“²⁷

²⁶ JANATA, Z., KOTÝNKOVÁ, M. K bezdomovství a možnostem jeho prevence. In: *Sociální politika*, 2002, č. 11, s. 3-6.

²⁷ PĚNKAVA, P. Sociální práce s osobami bez přístřeší. In: *Éthum: bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*, 2002, č. 35, s. 53.

3.1 Druhy poskytované pomoci v azylových domech

Pomoc poskytovaná azylovými domy můžeme rozdělit do tří základních skupin, a sice na krizovou intervenci, krátkodobou pomoc a dlouhodobou pomoc. Pěnkava²⁸ tyto formy pomoci popisuje následovně.

Krizová sociální intervence

Poskytuje se v případech, kdy člověku hrozí nebo se již bezprostředně nachází v rizikové situaci. Cílem je hledat řešení, které zmírní nebo zamezí riziku eskalace problematické situace. Klienti tento druh pomoci často využívají jednorázově.

Krizovou situací může být ztráta bydlení, ztráta rodinného zázemí, propuštění ze zaměstnání či ohrožení vlastního života (pokus o sebevraždu, vážná nemoc).

Krátkodobá pomoc

Význam této pomoci spočívá ve spolupráci klienta a odborníka vedoucí k řešení problémů v horizontu krátkodobé nebo střednědobé časové perspektivy.

Jako krátkodobou pomoc chápeme např. sociálně právní poradenství, zprostředkování osobních dokladů, pomoc při vyřízení všech záležitostí spojených s nástupem do zaměstnání, zprostředkování nebo poskytnutí různých druhů administrativních úkonů.

Dlouhodobá pomoc

Jedná se o spolupráci pracovníka s klientem při řešení problémů, které vyžadují komplexní a dlouhodobou pomoc. Záměrem je nabídnout klientovi i další dostupné služby, které napomáhají k řešení nejen důsledků, ale i příčin ztráty bydlení.

Tato forma pomoci se vztahuje např. na pomoc uživatelům při uplatňování jejich práv nebo nároků vůči státním úřadům, soukromým organizacím nebo jednotlivcům (např. v případech neoprávněného odebrání bytu, svévolných postupů ze strany zaměstnavatelů atd.). Můžeme sem zařadit také emocionální podporu uživatelů při znovunalezení jejich vlastní identity, utváření prostoru pro seberealizaci, možnost kulturního a společenského vyžití, nebo pomoc při podání žádosti o byt a následné doprovázení klienta při jejím vyřizování.

²⁸ PĚNKAVA, P. Sociální práce s osobami bez přístřeší. In: *Éthum: bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*, 2002, č 35, s. 58-60.

3.2 První kontakt pracovníka a zájemce o službu

„Cílem rozhovoru při prvním kontaktu sociálního pracovníka s klientem by mělo být jednání o tom, co může být předmětem spolupráce. Podmínky, ve kterých k setkání dochází, by měly umožňovat pokud možno jasnou a přehlednou komunikaci. Sociální pracovník by měl mít profesionální zájem na tom, aby klienta zaangažoval a motivoval ke změně chování a životních podmínek. Pro získání motivace ke spolupráci je nutné, aby pracovník prokázal opravdový zájem o klienta a jeho problémy.“²⁹ Výsledkem rozhovoru je pak podle Úlehly³⁰ dohoda o pomoci a jejím cíli, čili o zakázce. Pěnkava³¹ k tomu dodává, že většina uživatelů azylových domů mnohdy nedokáže svou zakázku přesně formulovat.

„Zařízení azylové péče je typickým příkladem, kam klienti přicházejí s několika problémy najednou. Sociální pracovník by měl detailně zjistit, jaká je situace. Poté by měl rozhodnout především o tom, zda je třeba v některé oblasti okamžitého zásahu, zejména pokud je krize akutní. V tomto případě se musí postarat o její vyřešení. Dále by měl ve spolupráci s klientem sestavit pořadí problémů podle jejich tíživosti, nebo případně řešitelnosti, a soustředit se na některé z nich.“³² „Přitom je nutné vzít v úvahu předpoklad, že pro klienta je nejvíce prospěšná taková cesta pomoci, která posiluje jeho plnou moc hledat své vlastní řešení.“³³

Řezníček³⁴ uvádí, že prvotní fáze vztahu klient – sociální pracovník by měla být formálně uzavřena písemným vstupním záznamem (vyplněním oficiálního dotazníku) a uzavřením dohody o vzájemné spolupráci. V dohodě jsou pak zakotveny konkrétní podmínky poskytování služeb, práva a povinnosti uživatele, systém platby za poskytované služby, včetně způsobu a podmínek jejich ukončení. *„Klient je při přijetí do zařízení informován o povinnosti spolupráce se sociálním*

²⁹ ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. s. 38

³⁰ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 74

³¹ PĚNKAVA, P. Sociální práce s osobami bez přístřeší. In: *Éthum: bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*, 2002, č. 35, s. 55

³² ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. s. 41-42

³³ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 70

³⁴ ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. s. 33

pracovníkem a příslušnými úřady. Je mu též vysvětlen domovní a časový řád, což je posíleno písemným prohlášením.³⁵

3.3 Rozhovor sociálního pracovníka s uživatelem

„Při prvním setkání s klientem a také před vlastní intervencí musí sociální pracovník vyhodnotit klíčové informace o sociálních problémech klienta.“³⁶

Předpokladem úspěšné spolupráce sociálního pracovníka s klientem je respektující dialog, jehož jednotlivé části podle Kopřivy³⁷ tvoří:

1. počáteční kontakt,
2. kontrakt (objasnění, jakou pomoc klient od zařízení očekává, k jaké změně by měla
3. směřovat a také co sociální pracovník může klientovi nabídnout),
4. naslouchání,
5. propracování problému,
6. vymezení limitů a kladení požadavků,
7. podpora (pozitivního životního impulzu).

Řezníček³⁸ uvádí, že v průběhu získávání informací o kladných stránkách osobnosti klienta se může sociální pracovník soustředit na témata, jako jsou uznání existence problému, akceptování zodpovědnosti za své chování, hledání rady a ochota ji přijmout.

Úlehla³⁹ k tomu dodává, že na základě informací, které se k sociálnímu pracovníkovi od klienta dostávají, je důležité, aby si pracovník sám zodpověděl následující otázky:

1. Co je důležité pro daného klienta?

³⁵ BUREŠ, M. *Problémy azylového domu a jeho uživatelů* [online]. Vedoucí závěrečné písemné práce kurzu řízení neziskových organizací PhDr. Pavol Frič. 2002 [citováno 2014-12-19].

³⁶ ŘEZŇÍČEK, I. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. s. 35

³⁷ KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 97

³⁸ ŘEZŇÍČEK, I. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. s. 24

³⁹ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 93

2. Jak sám problém chápe?
3. Jak si vysvětluje, že má tento problém?
4. Co chce a co nechce udělat?
5. Jaké jsou jeho strategie řešení problému?
6. Jaké úspěchy a nezdary má spojené s tímto problémem?

3.4 Individuální práce s klienty

„Základní požadavky pro dosažení funkční spolupráce s klientem:

1. *budování vztahů založených na vzájemné důvěře a vyjasněných rolí,*
2. *směrování klienta k přijímání osobní odpovědnosti,*
3. *respektování chyb vznikajících v průběhu spolupráce,*
4. *stanovení a dodržování pravidel při spolupráci,*
5. *vyzdvihování pozitiv chování a jednání klienta.* “⁴⁰

Podle Novosada⁴¹ je stěžejní formou azylové péče individuální práce s klientem, která má následující fáze.

První kontakt

Ve fázi prvního kontaktu sociální pracovník spolupracuje s institucemi, odkud uživatelé přicházejí nebo které uživatele nasměrovaly do azylového domu (pokud klienti nepřicházejí přímo z ulice). Součástí bývají i terénní práce, vyhledávání uživatelů mezi bezdomovci a jinými rizikovými skupinami. V této fázi uživatel projevuje zájem o poskytovanou službu a přichází do azylového zařízení.

Psychická a sociální stabilizace klienta

Při přijímání uživatele se zjišťuje především jeho sociální potřebnost, možnosti resocializace a spolupráce. Zde jsou většinou nutné informace od patřičných institucí. Poté sociální pracovník učiní potřebné administrativní náležitosti. Součástí fáze psychické a sociální stabilizace uživatele je přijímací a informační rozhovor. Důraz se klade na zjišťování sociálního pozadí krizové situace uživatele. Po

⁴⁰ PĚNKAVA, P. Sociální práce s osobami bez přístřeší. In: *Éthum: bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*, 2002, č 35, s. 57.

⁴¹ NOVOSAD, L. *Základy teorie a metod sociální práce. II. díl: vybrané problémy, přístupy a metody sociální práce*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 19

přijímacím pohovoru je uživateli dán prostor několika dní na nejpotřebnější aklimatizaci. Jedná se o adaptaci na život v azylovém domě v souladu s domovním řádem.

Řešení nepříznivé sociální situace klienta

„Důležitou činností sociálního pracovníka je na počátku třetí fáze obnova či vyřízení osobních dokladů klienta. V této oblasti je nutná úzká spolupráce se sociálními pracovníky úřadů měst (při vyřizování dávek apod.).“⁴² Novosad⁴³ uvádí, že poté by měl být vypracován individuální plán práce ve spolupráci s uživatelem. Uživatel je zařazován do jednotlivých stupňů programů v azylovém domě a účastní se pravidelných pohovorů se sociálním pracovníkem. Individuální plány se sledují, průběžně hodnotí, většinou v krátkých časových intervalech a někdy zahrnují i pružné revize. K dalším činnostem, které tvoří základ pro reintegraci klienta do společnosti, patří obnova a upevnění základních životních návyků, prostředkování práce (příp. zapojení do veřejně prospěšných prací) a nácvik sebezodhodovacích kompetencí. Jedna z nejdůležitějších věcí resocializačního programu je motivace uživatele k samostatnému životu. Všechny jednotlivé kroky upevňující životní perspektivu by měl sociální pracovník realizovat společně s uživatelem.

„To, že jedinec našel přechodné ubytování v azylovém domě, je jasným indikátorem selhání přirozených sociálních sítí. Již to je zásadní důvod, proč je schůdnější nalézat nové sociální vazby než obnovovat ty zprerhané. Chování znovu napojených blízkých je i při vzácně se vyskytující upřímné snaze o obnovu vztahů citelně poznamenané předchozími negativními zkušenostmi, vyskytují se předsudky a ostražitost. Nejeфекtivnější způsob „spontánního“ osvojení vzorců chování, norem a hodnot ve společnosti je nalezení nových přátel a blízkých – v ideálním případě mezi „normálními“ lidmi. Pokud se jedinci podaří navázat a udržet takové nové vztahy, vzrůstají i jeho šance na obnovení v minulosti narušených vztahů.“⁴⁴

⁴² SOCIOKLUB. *Obce, města, regiony a sociální služby*. 1. vyd. Praha: Sociopress, 1997. s. 155

⁴³ NOVOSAD, L. *Základy teorie a metod sociální práce. II. díl: vybrané problémy, přístupy a metody sociální práce*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 72

⁴⁴ ZATLOUKAL, L. Vybraná ustanovení návrhu zákona o sociálních službách z pohledu praktické činnosti sociálních pracovníků. In: *Sociální práce: časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*, 2006, č 1, s. 71.

Osamostatnění

Čtvrtá fáze sociální práce začíná podle Novosada⁴⁵ hledáním možnosti samostatného bydlení pro uživatele, který by měl být zabezpečen vlastními příjmy. Sociální pracovník nabízí uživateli další možnost řešení jeho situace, vyhledává ve spolupráci s ním další organizace, které mohou poskytnout navazující nebo doplňující služby. Významné pro úplné osamostatnění se je klientovo přijetí odpovědnosti za vlastní život. Uživatelům, kteří nejsou z nejrůznějších důvodů schopni trvale samostatně žít (staří, invalidní, s psychickým onemocněním apod.) pomáhají pracovníci hledat vhodné a důstojné umístění v jiné instituci.

4 Další zařízení pro osoby bez přístřeší

Pro úplnost přehledu sociálních služeb určených osobám bez domova, je třeba se alespoň krátce zmínit o noclehárnách a domech na půli cesty. Pokud člověk bez domova začne využívat služeb noclehárny, může se u něj časem projevit snaha po změně současného způsobu života.

4.1 Noclehárny

„Noclehárna je určena osobám, které se nacházejí mimo sociální síť, nechtějí se podřídít řádu azylového domu či domu na půli cesty, nebo se nacházejí v krátkodobé tísní.“⁴⁶ „Cílem služby je snížit sociální a zdravotní rizika související se způsobem života bez přístřeší a poskytnout těmto lidem informace o dalších sociálních službách.“⁴⁷ Ačkoliv se od uživatelů noclehárny většinou žádná aktivita neočekává, snaží se je pracovníci služby motivovat k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Prvním krokem v tomto procesu může být motivace uživatele k podání žádosti o ubytování v azylovém domě, nebo domě na půli cesty.

Uživatelé noclehárny mají povinnost využít hygienická zařízení před ulehnutím ke spánku. Mohou obdržet jídlo a v případě potřeby čisté oblečení, nebo si nechat oblečení vyprat. Ráno zařízení opouští. Za pobyt v noclehárně se zpravidla platí symbolická částka. Pokud ji zájemce nemá, může si ji odpracovat, nebo mu může být

⁴⁵ NOVOSAD, L. *Základy teorie a metod sociální práce. II. díl: vybrané problémy, přístupy a metody sociální práce*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 72-73

⁴⁶ SOCIOKLUB. *Obce, města, regiony a sociální služby*. 1. vyd. Praha: Sociopress, 1997. s. 171

⁴⁷ KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. 1. vyd. Praha: Triton, 2005. s. 63

nocleh výjimečně poskytnut zdarma. Samozřejmě tyto výjimky nemusí platit u všech zařízení.

Podle Tomeše⁴⁸ nejsou noclehárny jen sociální službou, ale můžeme je chápat i jako určité asanační opatření uvolňující města od rizikových a konfliktních skupin občanů, kterým jsou zde poskytovány elementární podmínky k přežití.

4.2 Domy na půli cesty

Jde o zařízení určené zpravidla mladým lidem ve věku od 18 do 26 let, případně však i dospělým, kteří míří od závislého života v instituci k nezávislému životu ve vlastním bytě. „Komplex služby poskytuje současně bydlení a sociální trénink, který je zaměřený na rozvoj psychosociálních dovedností a dalších žádoucích schopností potřebných pro samostatný život.“⁴⁹ „Jejich obyvatelé si již sami spravují své záležitosti, zabezpečují plně chod domácnosti včetně placení poplatků, a to pouze pod dohledem sociálního pracovníka. Domy na půli cesty se zaměřují na tři okruhy klientů, kterými jsou mladí dospělí a lidé po výstupu z institucionální péče (dětské domovy, diagnostické ústavy, psychiatrické léčebny), osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody a bezdomovci, kteří úspěšně prošli předchozími stupni reintegračních programů.“⁵⁰

⁴⁸ TOMEŠ, I. *Sociální politika a mezinárodní zkušenost*. 2. vyd. Praha: Socioklub, 2001. s. 102-103

⁴⁹ NOVOSAD, L. *Základy teorie a metod sociální práce. II. díl: vybrané problémy, přístupy a metody sociální práce*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. s. 83

⁵⁰ SOCIOKLUB. *Obce, města, regiony a sociální služby*. 1. vyd. Praha: Sociopress, 1997. s. 247-248

5 Sociodemografická analýza uživatelů azylových domů ve Středočeském kraji a možnosti jejich pracovního uplatnění

5.1 Záměr a cíl výzkumného šetření, hypotézy

Výzkumným záměrem práce je zjistit, jací lidé využívají služeb azylových domů a zda tito lidé mají šanci se pracovně uplatnit.

Cílem výzkumu je analyzovat sociodemografické charakteristiky uživatelů azylových domů ve Středočeském kraji a zmapovat možnosti jejich pracovního uplatnění vzhledem k jejich dosaženému vzdělání a zdravotnímu stavu.

Ve shodě s výzkumným záměrem a cílem jsem stanovil dílčí cíle:

Dílčí cíl č. 1 Zjistit, z jakých důvodů uživatelé vyhledávali služby azylových domů.

Dílčí cíl č. 2 Zjistit, jaké je věkové složení uživatelů azylových domů.

Dílčí cíl č. 3 Zjistit, jak velký měsíční příjem mají uživatelé azylových domů.

Dílčí cíl č. 4 Zjistit, zda mají uživatelé azylových domů vzhledem ke svému vzdělání možnost pracovního uplatnění.

Dílčí cíl č. 5 Zjistit, kolik uživatelů azylových domů by s ohledem na dosažené vzdělání a zdravotní stav mohlo pracovat a kolik jich ve skutečnosti pracuje.

Ve shodě s dílčími cíli jsem stanovil 5 hypotéz. Při jejich stanovování jsem vycházel svých pracovních zkušeností.

Hypotéza H₁ Nejčastějším důvodem vyhledávání služeb azylových domů je ztráta bydlení v důsledku vypovězení nájemní smlouvy pronajímatelem.

Hypotéza H₂ Více než 40 % uživatelů azylových domů tvoří lidé ve věku 18 – 40 let.

Hypotéza H₃ Příjem více než 50 % uživatelů je v rozmezí 5 000 – 9 999 Kč.

Hypotéza H₄ Vzdělání nejméně 80 % uživatelů azylových domů odpovídá požadavkům zaměstnavatelů z hlediska nabídky pracovních míst.

Hypotéza H₅ Práci by z hlediska vzdělání a zdravotního stavu našlo alespoň 70% uživatelů azylových domů, avšak pracuje jich méně než 30 %.

Výsledky mé práce mohou být přínosem pro pracovníky azylových domů, kteří na jejich základě mohou upravit interní pracovní metodiky, zaměřit své další vzdělávání více na určitou problematiku, nebo se na některé problematiky ~~více~~ zaměřit při individuálním plánování. Výsledky nabídnu i zřizovatelům azylových domů pro využití při komunitním plánování a věřím, že by je mohli využít také terénní pracovníci nízkoprahových denních center, pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí či občanských poraden v rámci depistáže a předcházení nežádoucím společenským jevům.

5.2 Výzkumný soubor

Ve Středočeském kraji se podle online registru poskytovatelů sociálních služeb MPSV⁵¹ a databáze Sdružení azylových domů⁵² nachází celkem 18 azylových domů. Z celkového počtu jsou pak čtyři výhradně pro muže, sedm azylových domů výhradně pro matky s dětmi, tři azylové domy pro matky s dětmi a ženy a poslední čtyři azylové domy jsou koedukované.

Jednotlivé azylové domy pro výzkum jsem určil náhodným výběrem, přičemž jsem se u třech azylových domů pro matky s dětmi setkal s odmítnutím spolupráce a musel jsem vylosovat jiná zařízení. Kvůli zachování poměru mužů a žen jsem vylosoval tři azylové domy pro muže, dva azylové domy pro matky s dětmi, jeden azylový dům pro matky s dětmi a ženy a jeden koedukovaný azylový dům. Pro maximální reprezentativnost výzkumného vzorku jsem do výzkumu zahrnul všechny klienty jednotlivých zařízení, kteří využívali jejich služeb v době od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014.

Nabídky zaměstnání jsem zjišťoval prostřednictvím elektronické vývěsky Úřadu práce ČR, krajské pobočky v Příbrami, resp. jednotlivých kontaktních pracovišť na území okresů Středočeského kraje, na jejichž území se nacházejí azylové domy zahrnuté ve výzkumu. Sběr těchto dat proběhl v období od 1. 1. 2015 do 31. 3. 2015.

⁵¹ *Registr poskytovatelů sociálních služeb* [online]. [citováno 23. 2. 2015]. Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION_ID=1444813183044_5

⁵² *Databáze Sdružení azylových domů* [online]. [citováno 23. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/?stranka=databaze>

5.3 Metody výzkumu

Lidé bez domova bývají k lidem, které neznají, často nedůvěřiví a nepřístupní. Získávání jejich důvěry je nezdárka kdy během na dlouhou trať. Při sběru některých údajů hrozilo, že by je sami dotazovaní zkreslovali a současně nebylo možné zkoumat tak velký vzorek uživatelů, protože by byli do výzkumu zapojeni jen aktuální klienti. Z těchto důvodů jsem tedy zvolil metodu analýzy dokumentů a textů. Zkoumanými dokumenty byly osobní spisy uživatelů, které o nich vedou sociální pracovníci v azylových domech. Ve všech azylových domech mi vedoucí pracovníci umožnili nahlížet do osobních spisů uživatelů a vypisovat si pro můj výzkum podstatná data.

Data týkající se nabídek zaměstnání jsem sbíral z nabídek vyvěšených na elektronické vývěsce kontaktních pracovišť Úřadu práce ČR v okresech Středočeského kraje, na jejichž území působí azylové domy zařazené do výzkumu.

5.4 Výsledky výzkumu

Výsledky výzkumu jsem seřadil podle jednotlivých kritérií do tabulek četnosti a procentuálního poměru. Některá zařízení si nepřála být jmenována. Proto jsem se rozhodl, že nebudu uvádět názvy jednotlivých azylových domů, ale označím je zkratkou, vycházející z jejich cílové skupiny, a pořadovým číslem.

Tabulka 1. Kapacita jednotlivých azylových domů

Azylový dům	Počet lůžek*	Procentuální poměr (%)
ADMD 1	12	9,23
ADMD 2	8	6,15
ADMDŽ	24	18,46
ADM 1	21	16,15
ADM 2	29	22,31
ADM 3	20	15,39

ADKOE	16	12,31
Celkem	130	100

**U ADMD a ADMDŽ nejsou započítána lůžka pro děti*

Tabulka 2. Počet uživatelů jednotlivých azylových domů v roce 2014

Azylový dům	Počet uživatelů	Procentuální poměr (%)
ADMD 1	38	12,50
ADMD 2	26	8,55
ADMDŽ	57	18,75
ADM 1	37	12,17
ADM 2	68	22,37
ADM 3	43	14,15
ADKOE	35	11,51
Celkem	304	100

Tabulky 1. a 2. obsahují data týkající se kapacity jednotlivých azylových domů a počtu uživatelů v roce 2014. První dva azylové domy jsou určeny matkám s dětmi, ve třetím mohou žít matky s dětmi i samotné ženy, čtvrtý až šestý azylový dům je určen mužům a poslední azylový dům je koedukovaný. Kapacita zařízení je ve většině případů podobná. Výjimku tvoří oba ADMD a ADKOE, jejichž kapacita je podstatně nižší. U ADMD však musíme brát v potaz, že jsou započítána pouze lůžka pro matky, nikoliv pro děti.

Tabulka 3. Rozdělení uživatelů podle pohlaví

Pohlaví	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Muž	166	54,61
Žena	138	45,39
Celkem	304	100

Tabulka 4. Rozdělení uživatelů podle věku

Věk	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
18 – 30 let	73	24,01
31 – 40 let	91	29,93
41 – 50 let	79	25,99
51 – 60 let	41	13,49
61 a více let	20	6,58
Celkem	304	100

Tabulka 5. Rozdělení uživatelů dle pohlaví ve věku 18 – 30 let

Pohlaví	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Muž	39	53,43
Žena	34	46,57
Celkem	73	100

Tabulka 6. Rozdělení uživatelů dle pohlaví ve věku 31 – 40 let

Pohlaví	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Muž	53	58,24
Žena	38	41,76
Celkem	91	100

Tabulka 7. Rozdělení uživatelů dle pohlaví ve věku 41 – 50 let

Pohlaví	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Muž	43	54,43
Žena	36	45,57
Celkem	79	100

Tabulka 8. Rozdělení uživatelů dle pohlaví ve věku 51 – 60 let

Pohlaví	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Muž	23	56,10
Žena	18	43,90
Celkem	41	100

Tabulka 9. Rozdělení uživatelů dle pohlaví ve věku 61 a více let

Pohlaví	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Muž	13	65,00
Žena	7	35,00
Celkem	20	100

V tabulkách 3. až 9. jsou zpracována data týkající se pohlaví a věku uživatelů. V roce 2014 žilo v zařízeních 54,6 % mužů a 45,4 % žen. Nejvíce uživatelů bylo ve věku 31 – 40 let (29,9 %), následně pak ve věku 41 – 50 let (26 %) a 18 – 30 let (24 %). Je velice zarážející, že 80% uživatelů azylových domů bylo v produktivním věku, tedy bychom spíše předpokládali, že budou mít zajištěné stabilní bydlení. Naopak nejméně uživatelů bylo ve věku 61 let a více (6,6 %).

Z výsledků vyplývá, že nejohroženější skupinou ve smyslu bezdomovectví jsou mladí lidé, zvláště pak ve věku 31 – 40 let. Dále je zřejmé, že s rostoucím věkem se snižuje počet žen, avšak jejich počet zůstává stále okolo 40%. Celkově nižší počet žen – uživatelů azylových domů – může být zapříčiněn nižší kapacitou jim určených zařízení.

Tabulka 10. Důvody vyhledání služeb azylových domů

Důvod vyhledání	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Domácí násilí	38	12,50
Propuštění z VTOS	29	9,54
Propuštění ze zařízení ÚV	30	9,87
Rozchod s partnerem	17	5,59
Ukončení poskytování služby v jiném AD	22	7,24
Uplynutí doby nájmu	25	8,22
Vypovězení nájemní smlouvy pronajímatelem	35	11,51
Zajištění vhodného prostředí pro děti	21	6,91
Zajištění vhodného prostředí pro navracení	15	4,94

dítěte z ústavní péče		
Zajištění vhodného prostředí pro novorozené dítě	19	6,25
Ztráta bydlení spojená s rozvodem	32	10,53
Ztráta bydlení spojená se ztrátou zaměstnání	21	6,91
Celkem	304	100

V tabulce 10. uvádím důvody, které uživatele vedly k vyhledání služeb azylových domů. Uvedené důvody formulovali uživatelé společně se sociálními pracovníky. Nejčastějším důvodem pro vyhledání služeb azylového domu bylo domácí násilí (12,5 %), vypovězení smlouvy pronajímatelem (11,5 %) a ztráta bydlení spojená s rozvodem (10,5 %). Nejméně uživatelů přišlo do azylových domů z důvodů zajištění vhodného prostředí pro navrácení dítěte z ústavní péče (6,3 %) a kvůli rozchodu s partnerem (5,6 %). Poměrně mnoho uživatelů bydlelo v azylových domech také po propuštění z VTOS a po ukončení ústavní výchovy. To může být zapříčiněno narušenými vztahy v rodinách u těchto skupin uživatelů, a současně téměř neexistující sítí sociálních bytů.

Tabulka 11. Doba pobytu uživatelů v azylovém domě

Doba pobytu	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Do 6 měsíců	178	58,55
6 až 12 měsíců	113	37,17
Nad 12 měsíců	13	4,28
Celkem	304	100

Tabulka 11. znázorňuje dobu pobytu uživatelů v azylových domech. Z tabulky vyplývá, že nejvíce uživatelů – takřka 59 % - žilo v azylovém domě nejvýše 6 měsíců. Šest až dvanáct měsíců žilo v azylových domech 37,2 % uživatelů. Déle než 12 měsíců v zařízeních žila jen 4,3 % uživatelů.

Kratší doba pobytu v zařízeních je dána především časově omezeným poskytováním služby, jež by neměla přesáhnout 12 měsíců. Ve výjimečných případech ovšem mohou klienti využívat služby déle než rok. Delší pobyt v zařízení je umožňován především matkám s dětmi, kterým se nepodařilo najít jiné vhodné bydlení.

Tabulka 12. Rozdělení uživatelů podle rodinného stavu

Rodinný stav	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Svobodný/a	135	44,40
Ženatý/vdaná	43	14,15
Rozvedený/á	109	35,86
Vdovec/vdova	17	5,59
Celkem	304	100

V azylových domech se nejvíce nacházelo svobodných (44,4 %) a rozvedených uživatelů (35,9 %). Nejméně uživatelů bylo ženatých či vdaných (14,2 %) a ovdovělých (5,6 %). Mohli bychom říci, že tedy nejčastějšími uživateli azylových domů byly osoby bez vlastních rodin. Ať už proto, že je nezaložily, nebo protože je z různých důvodů ztratily. Musíme však mít na paměti, že součástí výzkumu byly i matky s dětmi, tedy osoby, které bezesporu vlastní rodinu mají.

Tabulka 13. Zdravotní stav uživatelů

Zdravotní stav	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Dobrý	240	78,94
Tělesné onemocnění	13	4,28
Psychiatrické onemocnění	41	13,49
Mentální retardace	10	3,29
Celkem	304	100

Tabulka 13. obsahuje data o zdravotním stavu uživatelů. Zdravotní stav jsem rozdělil do čtyř kategorií, a sice na dobrý, tělesné onemocnění, psychiatrické onemocnění a mentální retardaci. Z výsledků je jasné, že bezmála 79% uživatelů má dobrý zdravotní stav, a tedy by mohli pracovat bez zdravotního omezení. Ztíženou pozici na trhu práce měla 4,3 % uživatelů s tělesným handicapem (zejména poruchy pohybového aparátu, smyslové dysfunkce, epilepsie), 13,5 % uživatelů trpících psychickým onemocněním (zejména neurózy a psychózy) a 3,3 % uživatelů s diagnostikovanou mentální retardací.

Mentální retardace tvoří samostatnou kategorii, ačkoliv patří k psychiatrickým onemocněním. Vyčlenil jsem ji proto, že má v oblasti zaměstnání odlišný charakter od ostatních psychiatrických onemocnění. Jiná psychiatrická onemocnění se dají více či méně léčit, nebo upravovat pomocí medikace tak, že zaměstnavatel nemusí poznat, že je zaměstnanec nemocný.

Údaje o zdravotním stavu (lékařská potvrzení) jsou součástí spisu či osobní složky každého klienta. Před nástupem do azylového domu musejí klienti projít zdravotní prohlídkou a s jejím výsledkem seznámit pracovníky zařízení. Informace o zdravotním stavu spolurozhodují o přijetí či nepřijetí do zařízení, resp. o tom, zda jedinec patří či nepatří do cílové skupiny služby.

Tabulka 14. Stupeň vzdělání uživatelů

Stupeň vzdělání	Absolutní četnost	Procentuální poměr
Bez vzdělání, neúplné základní	31	10,20
Základní	84	27,63
Střední odborné	102	33,55
Úplné střední	79	25,99
Vysokoškolské	8	2,63
Celkem	304	100

Tabulka 15. Rozdělení uživatelů podle učebního oboru či oblasti na stupni středního odborného vzdělání

Obor/oblast vzdělání	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Autoopravárenství	6	5,88
Cukrář	7	6,86
Elektrikář	7	6,86
Hornictví	3	2,94
Instalatér	6	5,88
Kadeřnice	5	4,90
Kuchař/číšník	16	15,69
Malíř/natěrač	4	3,93
Pokladní	10	9,80
Textilní	6	5,88

Truhlář	4	3,93
Zámečnick	5	4,90
Zedník	10	9,80
Zemědělství/lesnictví	13	12,75
Celkem	102	100

Tabulka 16. Rozdělení uživatelů podle studijního oboru či oblasti na stupni úplného středního vzdělání

Obor/oblast vzdělání	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Cestovní ruch	3	3,80
Doprava/logistika	8	10,13
Ekonomika/účetnictví	14	17,72
Elektrotechnika	12	15,19
Gymnázium	11	13,92
Potravinářství	6	7,59
Strojírenství	15	18,99
Výpočetní technika	10	12,66
Celkem	79	100

Tabulka 17. Rozdělení uživatelů podle studijního oboru či oblasti na stupni vysokoškolského vzdělání

Obor/oblast vzdělání	Absolutní četnost	Procentuální poměr
Ekonomika	3	37,50
Pedagogika	2	25,00
Zdravotnictví	1	12,50
Zemědělství	2	25,00
Celkem	8	100

V tabulkách 14. až 17. jsou obsažena data týkající se vzdělání uživatelů, resp. stupně dosaženého vzdělání a oboru či oblasti. Obory jsem rozdělil dle vlastních kritérií na základě získaných údajů. Některé obory jsem seskupil do oblastí (např. oblast autoopravárenství obsahuje obory automechanik, autoelektrikář, autoklempíř).

Nejvíce uživatelů – 33,6 % – získalo střední odborné vzdělání, 27,6 % uživatelů dosáhlo pouze základního vzdělání, 26 % dosáhlo úplného středního vzdělání, 10,2 % uživatelů bylo bez vzdělání, nebo s neúplným základním vzděláním, a necelá 3% uživatelů získala vysokoškolský titul.

Nejvíce výučních listů získali uživatelé v oboru kuchař/číšník – 15,7 % – a v oblasti zemědělství/lesnictví (12,8 %). Za zmínku stojí ještě obory pokladní a zedník, neboť se v každém z oborů vyučilo necelých 10 % uživatelů. Ostatní obory byly zastoupeny jen několika procenty.

Maturitní zkoušky uživatelé nejčastěji skládaly v oblastech strojírenství (19%), ekonomika/účetnictví (17,7 %) a elektrotechnika (15,2 %). Naopak nejméně uživatelů bylo vzděláno v oblastech potravinářství (7,6 %) a cestovního ruchu (3,8 %).

Několik uživatelů také získalo vysokoškolský titul. Nejčastěji pak v oblasti ekonomiky (takřka 37,5 %), dále v pedagogické (25 %) a zemědělské oblasti (25 %).

Na základě výsledků tedy můžeme konstatovat, že uživatelem azylového domu se může stát i člověk vzdělaný. Nelze říci, že se zvyšujícím se vzděláním by bylo riziko

bezdomovectví nižší, protože při pohledu na tabulku 14. je patrné, že v roce 2014 bylo v azylových domech více lidí s maturitou (26 %) než lidí bez vzdělání a s neúplným základním vzděláním (10,2 %).

Tabulka 18. Rozdělení druhu příjmu uživatelů

Druh příjmu	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Mzda/plat	41	13,49
Podpora v nezaměstnanosti	30	9,87
Dávky HN	122	40,13
Kombinace dávek HN a SSP	79	25,99
Starobní důchod	14	4,61
Invalidní důchod	18	5,92
Celkem	304	100

Tabulka 19. Rozdělení výše příjmu

Výše příjmu	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
0 – 4 999 Kč	25	8,22
5 000 – 9 999 Kč	154	50,66
10 000 – 14 999 Kč	107	35,20
15 000 Kč a více	18	5,92
Celkem	304	100

Při pohledu na tabulku 18. je zřejmé, že nejčastějším druhem příjmu uživatelů byly dávky HN (40,1 %). Dalšími silně zastoupenými druhy příjmů byly kombinace dávek HN a SSP (26%) a mzda/plat (13,5 %). Necelých 10 % uživatelů pobíralo podporu v nezaměstnanosti, 5,9 % invalidní a 4,6 % starobní důchod.

Tabulka 18. také poukazuje na míru zaměstnanosti uživatelů azylových domů. Z údajů je zřejmé, že vlastní příjem v podobě mzdy či platu mělo pouze 13,5 % uživatelů. Podíváme-li se pak na tabulku 19., zjistíme, že příjem 50,7 % uživatelů dosahoval 5 000 – 9 999 Kč, 35,2 % uživatelů mělo příjem ve výši 10 000 – 14 999 Kč a příjem necelých 6 % uživatelů byl vyšší než 15 000 Kč. Příjem nedosahující 5 000 Kč mělo 8,2 % uživatelů. Více jak třetina uživatelů tak měla příjem vyšší, než kolik činí zákonem garantovaná minimální mzda.

Tabulka 20. Konzumace návykových látek během pobytu v zařízení

Návyková látka	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Alkohol	37	19,17
Hazard	25	12,95
Heroin	8	4,15
Marihuana, hašiš	33	17,10
Pervitin, kokain	29	15,03
Kombinace výše uvedených	61	31,61
Celkem	193	100

Tabulka 21. Frekvence konzumace návykových látek a hraní během pobytu v zařízení

Frekvence konzumace	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Nikdy	113	37,17
Denně	35	11,51
Několikrát týdně	48	15,79
Jednou až dvakrát měsíčně	30	9,87
Méně často	27	8,88
Nezjištěno	51	16,78
Celkem	304	100

Tabulky 20. a 21. se zabývají konzumací návykových látek uživateli během jejich pobytu v zařízení. Návykové látky jsem rozdělil podle vlastních kritérií, přičemž jsem k nim zařadil také hazard a gamblerství. Naproti tomu jsem se nezabýval nikotinismem, protože většina uživatelů kouří a došlo by ke zkreslení výsledků.

Bylo zjištěno, že největší skupina uživatelů, a sice 31,6 %, požívalo dvě a více návykových látek. Dále pak 19,2 % požívalo alkohol, 17,1 % uživatelů marihuanu či hašiš a téměř 13 % hrálo hazardní hry. Pervitin či kokain užívalo 15 % uživatelů a 4,2 % uživatelů užívalo heroin. Nízká konzumace heroinu mezi klienty je zapříčiněna především jeho vysokou cenou.

Více jak třetina – 37,2 % – uživatelů neužívalo vybrané návykové látky. Naproti tomu 15,8 % uživatelů konzumovalo návykové látky několikrát týdně a 11,5 % je konzumovalo denně. U 16,8 % uživatelů se nepodařilo zjistit, zda návykové látky konzumovali.

Tabulka 22. Délka nezaměstnanosti u aktuálně nezaměstnaných uživatelů

Délka nezaměstnanosti	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Méně než 6 měsíců	27	13,57
6 měsíců – 1 rok	41	20,60
1 – 2 roky	32	16,08
3 – 4 roky	38	19,10
5 – 6 let	17	8,54
7 – 9 let	12	6,03
10 a více let	19	9,55
Přesná doba nezjištěna	13	6,53
Celkem	199	100

Tabulka 22. obsahuje data týkající se délky nezaměstnanosti aktuálně nezaměstnaných uživatelů. Mezi nezaměstnané nebyli započítány osoby pracující, pobírající starobní důchod a pobírající rodičovský příspěvek. Délkou nezaměstnanosti se zabývám proto, že čím déle člověk nepracuje, tím těžší je pro něj následně opět vkročit do pracovního procesu a udržet se v něm.

Aktuálně nezaměstnaných uživatelů bylo celkem 199, z toho 20,6 % uživatelů bylo nezaměstnaných 6 měsíců – 1 rok, 19,1 % bylo nezaměstnaných po dobu 3 – 4 roky a 16,1 % uživatelů nemělo práci 1 – 2 roky. Do 6 měsíců bylo bez práce 13,6 % uživatelů. Deset a více let nepracovalo 9,6 % uživatelů. Dále pak v období 5 – 6 let nebylo zaměstnáno 8,5 % uživatelů, v období 7 – 9 let 6 % uživatelů. U 6,5 % uživatelů se nepodařilo zjistit přesnou dobu nezaměstnanosti.

V následující části se věnuji pracovním nabídkám. Níže uvedená data jsem získával v době od 1. 1. 2015 do 31. 3. 2015 z internetových vývěsek jednotlivých kontaktních pracovišť Úřadu práce ČR v okresech Středočeského kraje, na jejichž

území se nacházejí azylové domy zařazené do výzkumu. Sledoval jsem pouze nabídky zaměstnání v oborech, v nichž byli vzděláni uživatelé azylových domů.

Tabulka 23. Rozdělení nabídek zaměstnání podle okresů

Okres	Počet nabídek v okrese	Procentuální poměr (%)
Beroun	740	13,65
Kladno	743	13,71
Mělník	656	12,11
Mladá Boleslav	1133	20,90
Nymburk	1544	28,49
Praha-západ	604	11,14
Celkem	5420	100

Tabulka 23. obsahuje údaje o všech nabídkách zaměstnání ve vybraných okresech Středočeského kraje v období od 1. 1. 2015 do 31. 3. 2015. Je patrné, že nejvíce pracovních nabídek bylo v okresech Nymburk (28,5 %) a Mladá Boleslav (20,9 %). Následovaly okresy Kladno (13,7 %), Beroun (13,7 %), Mělník (12,1 %) a Praha-západ (11,1 %).

Tabulka 24. Srovnání počtu nabídek vhodných a nevhodných pro osoby se zdravotním postižením

Nabídky zaměstnání	Počet nabídek	Procentuální poměr (%)
Nevhodné pro OZP	5306	97,90
Vhodné pro OZP	114	2,10
Celkem	5420	100

Z tabulky 24. vyplývá, že jen 2,1 % ze všech nabídek zaměstnání byla vhodná pro osoby se zdravotním postižením. Takoví lidé tedy nemají příliš možností pracovního uplatnění. Důvodem může být neochota zaměstnavatelů zřizovat pracovní místa pro OZP, ač jim z toho plynou jisté výhody (např. příspěvek z ÚP ČR, nebo daňové zvýhodnění).

Tabulka 25. Požadovaný minimální stupeň vzdělání v nabídkách zaměstnání

Stupeň vzdělání	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Bez vzdělání, neúplné základní vzdělání	569	10,50
Základní	1378	25,42
Střední odborné	1709	31,53
Úplné střední	1575	29,06
Vysokoškolské	189	3,49
Celkem	5420	100

Z tabulky 25. vyplývá, že největší zájem byl o pracovníky se středním odborným (31,5 %), úplným středním (29,1 %) a se základním vzděláním (25,4 %). Na pracovníky bez vzdělání či s neúplným základním vzděláním připadlo 10,5 % pracovních nabídek. Nejmenší zájem byl o vysokoškolsky vzdělané pracovníky (3,5 %).

Tabulka 26. Požadovaný obor či oblast vzdělání na úrovni středního odborného vzdělání v nabídkách zaměstnání

Obor/oblast vzdělání	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Autoopravárenství	45	10,86
Cukrář	24	5,80
Elektrikář	20	9,66
Hornictví	5	1,20
Instalatér	33	7,97
Kadeřnice	46	11,11
Kuchař/číšník	25	6,04
Malíř/natěrač	18	4,35
Pokladní	12	2,90
Textilní	36	8,70
Truhlář	17	4,11
Zámečnick	23	5,56
Zedník	65	15,70
Zemědělství/lesnictví	25	6,04
Celkem	414	100

Zaměstnavatelé měli největší zájem o pracovníky vyučené v oborech zedník (15,7 %), kadeřnice (11,1 %) a v oblasti autoopravárenství (10,9 %). Velký zájem byl také o elektrikáře (9,7 %), osoby vzdělané v textilní oblasti (8,7 %), instalatéry (8 %) a o osoby vzdělané v oboru kuchař/číšník (6 %) a v oblasti zemědělství/lesnictví (6 %). Nejmenší zájem byl o truhláře (4,1 %), pokladní (3 %) a o pracovníky v oblasti hornictví (1,2 %).

Tabulka 27. Požadovaný obor či oblast vzdělání na úrovni úplného středního vzdělání v nabídkách zaměstnání

Obor/oblast vzdělání*	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Cestovní ruch	13	6,04
Doprava/logistika	47	21,87
Ekonomika/účetnictví	26	12,09
Elektrotechnika	42	19,53
Potravinářství	27	12,56
Strojírenství	36	16,75
Výpočetní technika	24	11,16
Celkem	215	100

**Neuvádím zde nabídky zaměstnání pro osoby vzdělané na gymnáziích, protože takové neexistují.*

V tabulce 27. uvádím obory a oblasti vzdělání na úrovni úplného středního vzdělání. Největší zájem projeví zaměstnavatelé o pracovníky v oblasti doprava/logistika (21,9 %), elektrotechnika (19,5 %) a strojírenství (16,8 %). Dále následovaly obory v oblastech potravinářství (12,6 %), ekonomika/účetnictví (12,1 %), výpočetní technika (11,2 %) a cestovní ruch (6 %).

Tabulka 28. Požadovaný obor či oblast vzdělání na úrovni vysokoškolského vzdělání v nabídkách zaměstnání

Obor/oblast vzdělání	Absolutní četnost	Procentuální poměr (%)
Ekonomika	13	28,26
Pedagogika	17	36,96
Zdravotnictví	16	34,78

Zemědělství	0	0
Celkem	46	100

Jak je uvedeno v tabulce 28., ve sledovaném období měli zaměstnavatelé největší zájem o vysokoškolsky vzdělané pracovníky v pedagogické oblasti (37 %), ve zdravotnictví (34,8 %) a v oblasti ekonomiky (28,3 %). O vysokoškolsky vzdělané pracovníky v oblasti zemědělství zájem nebyl (0 %).

Tabulka 29. Srovnání počtů uživatelů se zdravotním postižením a nabídek zaměstnání pro OZP

	Počet uživatelů se zdravotním postižením	Počet nabídek zaměstnání pro OZP	Počet nabídek na osobu
Celkem	64	114	1,78

Z tabulky 29. vyplývá, že na jednoho klienta se zdravotním postižením připadaly necelé 2 pracovní nabídky, přesněji 1,78 nabídky. Tito lidé si na trhu práce tedy téměř nemají z čeho vybírat a chtějí-li pracovat, musejí tak říkajíc šáhnout po tom, co zrovna je.

Tabulka 30. Srovnání počtu uživatelů a nabídek zaměstnání pro osoby bez vzdělání nebo s neúplným základním vzděláním

Bez vzdělání, neúplné základní vzdělání	Počet uživatelů	Počet nabídek zaměstnání	Počet nabídek na osobu
Celkem	31	569	18,36

Tabulka 31. Srovnání počtu uživatelů a nabídek zaměstnání pro osoby se základním vzděláním

Základní vzdělání	Počet uživatelů	Počet nabídek zaměstnání	Počet nabídek na osobu
Celkem	84	1378	16,41

Tabulka 32. Srovnání počtu uživatelů a nabídek zaměstnání na úrovni středního odborného vzdělání

Obor/oblast vzdělání	Počet uživatelů	Počet nabídek zaměstnání	Počet nabídek na klienta
Autoopravárenství	6	45	7,50
Cukrář	7	24	3,43
Elektrikář	7	40	5,71
Hornictví	3	5	1,67
Instalatér	6	33	5,50
Kadeřnice	5	46	9,20
Kuchař/číšník	16	25	1,56
Malíř/natěrač	4	18	4,50
Pokladní	10	12	1,20
Textilní	6	36	6,00
Truhlář	4	17	4,25
Zámečnick	5	23	4,60
Zedník	10	65	6,50
Zemědělství/lesnictví	13	25	1,92

Celkem	102	414	4,06
---------------	-----	-----	------

Tabulka 33. Srovnání počtu uživatelů a nabídek zaměstnání na úrovni úplného středního vzdělání

Obor/oblast vzdělání	Počet uživatelů	Počet nabídek zaměstnání	Počet nabídek na osobu
Cestovní ruch	3	13	4,33
Doprava/logistika	8	47	5,88
Ekonomika/účetnictví	14	26	1,86
Elektrotechnika	12	42	3,50
Gymnázium	11	---	---
Potravinářství	6	27	4,50
Strojírenství	15	36	2,40
Výpočetní technika	10	24	2,40
Celkem	79	215	2,72

Tabulka 34. Srovnání počtu uživatelů a nabídek zaměstnání na úrovni vysokoškolského vzdělání

Obor/oblast vzdělání	Počet uživatelů	Počet nabídek zaměstnání	Počet nabídek na osobu
Ekonomika	3	13	4,33
Pedagogika	2	17	8,50
Zdravotnictví	1	16	16,00
Zemědělství	2	0	0

Celkem	8	46	5,75
---------------	---	----	------

Data v tabulkách 30. až 34. zachycují srovnání počtu uživatelů vzdělaných na určitých úrovních v určitých oborech či oblastech a pracovních nabídek vhodných pro klienty z pohledu dosažené úrovně a oboru či oblasti vzdělání.

Z tabulky 30. vyplývá, že žádné vzdělání, nebo neúplné základní vzdělání, mělo ve sledovaném období 31 uživatelů, přičemž pro tyto osoby bylo evidováno 569 nabídek zaměstnání. Na jednoho klienta tak připadalo 18,4 nabídek zaměstnání.

Osmdesát čtyři uživatelů se základním vzděláním si mohlo vybrat z 1378 nabídek zaměstnání, přičemž na jednoho klienta připadalo v průměru 16,4 pracovních nabídek.

Pro 102 uživatelů, kteří získali výuční list v nejrůznějších oborech, bylo ve sledovaném období vyvěšeno celkem 414 pracovních nabídek. Na jednoho uživatele přitom průměrně připadaly 4,1 nabídky zaměstnání. Nejvíce nabídek na uživatele připadalo u oboru kadeřnice (9,2 nabídek), v oblasti autoopravárenství (7,5 nabídky) a u oboru zedník (6,5 nabídek). Naopak nejméně pracovních nabídek na uživatele připadalo u oblasti hornictví (1,7 nabídky), u oboru kuchař/číšník (1,6 nabídky) a u oboru pokladní (1,2 nabídky).

Z tabulky 33. je patrné, že pro 79 uživatelů, kteří dosáhli úplného středního vzdělání, bylo vyvěšeno celkem 215 pracovních nabídek, přičemž na každého uživatele připadaly v průměru 2,7 pracovní nabídky. Nejvíce nabídek na uživatele připadalo v oblastech doprava/logistika – 5,9 nabídky, potravinářství – 4,5 nabídky a v oblasti cestovního ruchu – 4,3 nabídky. Nejméně pracovních nabídek na uživatele připadalo v oblastech strojírenství a výpočetní technika – 2,4 nabídky – a v oblasti ekonomika/účetnictví – 1,9 pracovní nabídky.

Vysokoškolského vzdělání dosáhlo osm uživatelů ve čtyřech různých oblastech. V těchto oblastech bylo vypsáno 46 pracovních nabídek a na jednoho uživatele tak připadalo 5,8 pracovních nabídek. Z nejvíce – šestnácti – pracovních nabídek si mohl vybírat uživatel se vzděláním v oblasti zdravotnictví. U uživatelů vzdělaných v oblasti pedagogiky připadalo na osobu 8,5 pracovních nabídek a v oblasti

ekonomiky to pak byly 4,3 nabídky na uživatele. Pro uživatele vysokoškolsky vzdělané v oblasti zemědělství nebyly vyvěšeny pracovní nabídky.

Je zajímavé, že zaměstnavatelé měli větší zájem o osoby bez vzdělání, s neúplným základním vzděláním a se základním vzděláním, než o osoby se středním, resp. vysokoškolským vzděláním. Uživateli bez vzdělání, s neúplným základním a základním vzděláním bylo přibližně stejné množství jako uživatelů se středním odborným vzděláním, avšak u první skupiny uživatelů připadalo průměrně na jednu osobu 18,4, resp. 16,4, pracovních nabídek. Naproti tomu u vyučených uživatelů připadalo průměrně na jednoho uživatele pouze 4,1 pracovních nabídek, uživatel s úplným středním vzděláním si pak mohl vybírat průměrně z 2,7 pracovních nabídek a vysokoškolsky vzdělaní uživatelé průměrně z 5,8 pracovních nabídek.

5.5 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza H₁ Nejčastějším důvodem vyhledávání služeb azylových domů je ztráta bydlení v důsledku vypovězení nájemní smlouvy pronajímatelem.

K ověření této hypotézy můžeme použít tabulku 10. Z ní je patrné, že nejčastějším důvodem vyhledání služeb azylových domů bylo domácí násilí. Z tohoto důvodu vyhledalo azylový dům 38 uživatelů (12,5 %). Z důvodu ztráty bydlení v důsledku vypovězení nájemní smlouvy pronajímatelem vyhledalo azylový dům 35 uživatelů (11,5 %). Tato hypotéza se tedy nepotvrdila.

Hypotéza H₂ Více než 40 % uživatelů azylových domů tvoří lidé ve věku 18 – 40 let
Hypotézu H₂ ověříme pomocí tabulky 4. Při pohledu na ni zjistíme, že ve sledovaném období využívalo služeb azylových domů 73 (24 %) uživatelů ve věku 18 – 30 let a 91 (29,9%) uživatelů ve věku 31 – 40 let. Ve věku 18 – 40 let bylo tedy 164 (53,9 %) uživatelů. Tato hypotéza se potvrdila.

Hypotéza H₃ Příjem více než 50 % uživatelů je v rozmezí 5 000 – 9 999 Kč.

Odpověď na tuto hypotézu nalezneme v tabulce 19., ze které vyplývá, že příjem ve výši 5 000 – 9 999 Kč mělo celkem 154 uživatelů, což je 50,7 % uživatelů. Hypotéza se tedy potvrdila.

Hypotéza H₄ Vzdělání nejméně 80 % uživatelů azylových domů odpovídá požadavkům zaměstnavatelů z hlediska nabídky pracovních míst.

Pro ověření této hypotézy použijeme tabulky 30. – 34. Z tabulek vyplývá, že klienti splňovali požadavky zaměstnavatelů z hlediska vzdělání. Výjimku tvořili klienti s vysokoškolským vzděláním v oblasti zemědělství. Pro takto vzdělané osoby nebyly uveřejněny pracovní nabídky. Hypotéza se potvrdila.

Hypotéza H₅ Práci by z hlediska vzdělání a zdravotního stavu našlo alespoň 70% uživatelů azylových domů, avšak pracuje jich méně než 30 %.

Hypotézu H₅ ověříme pomocí tabulek 18., a 29. – 34. Z tabulek 29 – 34 vyplývá, že na 99,9 % uživatelů připadá alespoň 1,2 pracovní nabídky. V ideálním případě by tedy bylo možné zaměstnat takřka všechny klienty. Z tabulky 18. vyčteme, že ve sledovaném období mělo příjem v podobě mzdy či platu 13,5 % uživatelů, což znamená, že těchto 13,5 % uživatelů pracovalo. Zbýlých 86,5 % uživatelů bylo příjmově závislých na sociálním systému. Hypotéza se potvrdila.

5.6 Interpretace výsledků

Výsledky výzkumu ukazují, že azylové domy využívá přibližně stejné množství mužů a žen. Mužů bylo 54,6 % a žen 45,4 %. Nižší, i když nijak drasticky, počet žen může být zapříčiněn jinými důvody vyhledávání služeb azylových domů. Ženy často utíkají od násilného partnera a nezřídka mají také děti. Je tedy jasné, že budou potřebovat i jinou formu služby, než muži. Zařízení pro matky s dětmi jsou koncipována odlišně než pro muže či ženy bez dětí, protože musejí pojmut matky i s jejich dětmi. V malých bytech či jednotlivých pokojích je vždy ubytována jen jedna matka se svými dětmi. Ubytovací prostory musí být přitom dostatečně velké, aby rodina nežila stísněně. Kapacita těchto zařízení je proto většinou nižší. Ženy také častěji hledají útočiště u známých a přátel, naproti tomu muži častěji pobývají na ulici.

Dále bylo zjištěno, že v azylových domech žijí klienti všech věkových kategorií, tzn. ve věku 18 – 61 a více let. Nejvíce uživatelů bylo ve věku 31 – 40, 41 – 50 a 18 – 30 let. Jednalo se o lidi v produktivním věku, kteří by měli chodit do práce, zakládat nebo už mít vlastní rodiny. Tyto ročníky jsou až na výjimky mladé a práci by mohli mít, avšak zaměstnání nejsou. Při srovnání s druhem příjmů, pobíralo 40 % uživatelů dávky pomoci v hmotné nouzi. I přes nevysokou částku zhruba 6 500 – 7 500,- Kč uživatele raději nepracují a pro živobytí jim takový příjem stačí.

Klienti starší 51 let mají problémy se sháněním zaměstnání, protože zaměstnavatelé dávají přednost mladším uchazečům. Díky nezaměstnanosti si leckdy nemohou dovolit platit nájem, nebo si zajistit jiné bydlení, což může být jedním z důvodů, proč bydlí v azylových domech. Klienti starší 61 let většinou pobírají starobní důchod, který ovšem nebývá vždy vysoký. I přes malou výši důchodu si však tyto lidé většinou nesnaží zvýšit příjem. Ať už proto, že nechtějí a finanční částka jim k životu postačuje, nebo proto, že nemohou.

Pomocí ukazatele rodinného stavu bylo zjištěno, že 44 % uživatelů bylo svobodných a 36 % rozvedených. Můžeme tedy říci, že uživatelé azylových domů mohou mít nějakým způsobem narušené vztahy s širší rodinou, kterou nemohou či nechtějí, požádat o pomoc v tíživé situaci, nebo která jim pomoc odmítla poskytnout. Důvodem jejich pobytu v azylových domech může být právě to, že nemají, nebo ztratili, místo, které by i díky svým blízkým mohli považovat za domov.

Ukazatel zdravotního stavu uživatelů nám dává poznat, že 79 % uživatelů mělo dobrý zdravotní stav a netrpělo žádným handicapem tělesného nebo psychického charakteru. Tělesným handicapem trpěla 4,3 % uživatelů, některou z forem psychiatrického onemocnění téměř 13,5 % uživatelů a 3,3 % uživatelů trpěla mentální retardací. Většina uživatelů tedy nebyla z hlediska zdravotního stavu nijak limitována při hledání zaměstnání.

Výsledky dále ukazují, že většina uživatelů dosáhla poměrně vysoké vzdělanosti. Více než 60 % uživatelů dosáhlo vyššího než základního vzdělání, přičemž více než 2 % uživatelů dosáhlo vysokoškolského titulu. Pobyt v azylovém domě a jemu předcházející ztráta zázemí v podobě rodiny a domova tedy přímo nesouvisí s výší vzdělání a zasahuje jedince vzdělané na všech stupních vzdělávacího systému.

Ztráta rodinného zázemí a domova je tedy více spjata s jinými faktory, kterými se však tyto bakalářská práce nezabývá a lze je tedy jen odhadovat, než se vzděláním a inteligencí jedinců. Obecně může jít o nerozvinuté dovednosti pomáhajících s vyrovnáním se s krizovými situacemi. Tito jedinci pak nemusejí například unést rozvod, když byt zůstane bývalému partnerovi, a kvůli silnému stresu se uchýlí k alkoholu.

Ukazatel požívání návykových látek během pobytu v azylovém domě ukazuje, že mnoho uživatelů trpí některou z forem návykového jednání. Klienti nejvíce požívali

alkohol (19,2 %) a marihuanu či hašiš (17,1 %). Téměř třetina uživatelů užívala více návykových látek najednou. Několikrát týdně užívalo návykové látky 15,8 % uživatelů a 11,5 % je konzumovalo denně. Návykové látky nekonzumovalo 37,2 %, tedy více než třetina, uživatelů.

Při zkoumání výše příjmu data ukázala, že příjem 50,7 % uživatelů byl v rozmezí 5 000 – 9 999 Kč a 35,2 % uživatelů mělo příjem ve výši 10 000 – 14 999 Kč. Počet uživatelů s příjmem nižším než 5 000 Kč a vyšším než 15 000 Kč byl zanedbatelný. Zaměříme-li se na druh příjmu, zjistíme, že 40,1 % uživatelů pobíralo dávky pomoci v hmotné nouzi, 26 % dávky pomoci v hmotné nouzi a státní sociální podpory. Mzdu, nebo plat, mělo pouze 13,5 % uživatelů. Při porovnání druhu a výše příjmu dojdeme k zajímavému zjištění, a sice ačkoliv příjem většiny uživatelů tvořila jedna, nebo i více dávek vyplácených státem, jejich příjem byl často na úrovni státem garantované minimální mzdy, nebo i vyšší. Uživatelé pak logicky nemají důvod vyhledávat zaměstnání.

Nezaměstnaných uživatelům po dobu nanejvýš 6 měsíců bylo 13,6 % a nezaměstnaných v délce 6 měsíců až 1 roku bylo 20,6 %. Zbývajících více než 65 % nezaměstnaných uživatelů bylo bez práce více než rok. Jak je všeobecně známo, čím déle je člověk bez práce, o to více klesá jeho motivace k hledání zaměstnání a ztrácí pracovní návyky. Zvykne si také na jistotu měsíčního příjmu, i když třeba v menší výši, který získá ve své podstatě bez námahy.

Zaměříme-li se na nabídky zaměstnání ve vybraných okresech Středočeského kraje, zjistíme, že počty volných míst se v jednotlivých okresech lišily. Největší rozdíl byl mezi okresy Mělník s nejnižším počtem pracovních nabídek a Nymburk s nejvyšším počtem pracovních nabídek. Důvodem může rozdílná míra nezaměstnanosti v jednotlivých okresech.

Zaměstnavatelé měli největší zájem o vyučené pracovníky. Počet nabídek zaměstnání pro tyto osoby činil téměř 31,5 % z celkového počtu pracovních nabídek. Velký zájem byl také o pracovníky, kteří získali maturitu. Jednalo se o 29,1 % nabídek. U 25,4 % nabídek zaměstnavatelům postačovalo základní vzdělání pracovníků a necelých 11 % nabídek bylo vhodných pro osoby bez vzdělání nebo s neúplným základním vzděláním. Pro vysokoškolsky byla vypsána necelá 4 % nabídek. Nejvíce pracovních nabídek bylo tedy vypsáno pro osoby vyučené a s maturitou. Důvodem může být nedostatek kvalifikovaných pracovníků pro určité,

především řemeslné, obory. Velký počet pracovních nabídek pro nekvalifikované pracovníky pak mohl být zapříčiněn například rozšiřováním pásové výroby v podnicích, kde není potřeba velkého množství kvalifikovaných pracovníků.

Při dalším srovnání výsledků sociodemografické analýzy uživatelů azylových domů a nabídek zaměstnání vyvěšených na kontaktních pracovištích Úřadu práce ČR můžeme dojít k závěru, že pokud by zaměstnanost uživatelů závisela na stupni a oboru jejich vzdělání, většina by si práci našla. Pro všechny stupně vzdělání je poměrně velké množství pracovních nabídek. Klienti v produktivním věku mají tedy řadu možností, jak se pracovním uplatnit, avšak pracuje jich jen malý počet. Dále je zřejmé, že systém dávek pomoci v hmotné nouzi, který klienti hojně využívají, není koncipován dostatečně motivačně. Přes 80 % uživatelů také více či méně často užívalo návykové látky a hrálo hazardní hry, což mohlo v některých případech značně omezovat jejich schopnost pracovat. Další faktory, jako jsou ztráta motivace, ztráta pracovních návyků, diskriminace na trhu práce či odmítání ze strany zaměstnavatelů kvůli zažitým stereotypům, samozřejmě také hrají významnou roli, avšak tyto nebyly předmětem výzkumu. Na závěr lze konstatovat, že klienti azylových domů mají vzhledem ke svému zdravotnímu stavu, vzdělání a počtu pracovních nabídek dostatek pracovních příležitostí.

Závěr

Člověk, který se stane klientem azylového domu, chce alespoň částečně něco změnit ve svém životě, nebo v aktuální situaci. Azylové domy plní funkci odrazového můstku pro takové lidi a napomáhají jim se začleněním do hlavního proudu společnosti. Díky práci, kterou zde odvádějí zaměstnanci společně s klienty, mají klienti větší možnosti, než kdyby žili na ulici, na ubytovně či ve squatech.

Cílem práce bylo analyzovat uživatele azylových domů ve Středočeském kraji z hlediska pohlaví, vzdělání, příjmu, délky případné nezaměstnanosti, užívání návykových látek a dalších aspektů a následně pak zjistit aktuální možnosti pracovního uplatnění těchto uživatelů. Podle mého názoru byl cíl práce naplněn, neboť se podařilo získat potřebná data pro výzkum a vytvořit sociodemografické charakteristiky uživatelů azylových domů. Stejně tak se podařilo zjistit a analyzovat data týkající se možného uplatnění uživatelů azylových domů na trhu práce.

Výsledky výzkumu ukázaly, že klienti mají na výběr z dostatečného množství pracovních příležitostí. Požadavky zaměstnavatelů korespondují se stupněm a oborem vzdělání uživatelů, přesto pracovalo pouze 13,5 % uživatelů z výzkumného vzorku. Významným faktorem nezaměstnanosti je jistě užívání návykových látek a velkou roli bezesporu hraje i ztráta, případně nevytvoření, pracovních návyků a zvyk „mít příjem bez větší námahy“, čímž je myšleno pobírání sociálních dávek, zejména ze systému pomoci v hmotné nouzi. Tato kritéria však nebyla předmětem výzkumu a proto se můžeme jen dohadovat, co vše ovlivňuje uplatnění uživatelů azylových domů na trhu práce, když možnost uplatnění mají.

Mám za to, že by bylo vhodné provádět další a rozsáhlejší výzkumy v této oblasti; zaměřit se v nich hlouběji na situaci na trhu práce, na možnosti sociálního bydlení ve městech, nebo například na efektivitu sociálního systému a následně s výsledky těchto výzkumů seznámit širší veřejnost, a také odborníky, a snažit se o zlepšení situace.

Seznam použité literatury

Odborná literatura

- JANATA, Z., KOTÝNKOVÁ, M. K bezdomovství a možnostem jeho prevence. In: *Sociální politika*, 2002, č. 11.
- KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2000. 147 s. ISBN 80-7367-181-6.
- KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. 1. vyd. Praha: Triton, 2005. 80 s. ISBN 978-80-7254-662-6.
- KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 326 s. ISBN 978-80-7435-080-1.
- MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. 175 s. ISBN 978-80-262-0090-1
- NOVOSAD, L. *Základy teorie a metod sociální práce. II. díl: vybrané problémy, přístupy a metody sociální práce*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. 91 s.
- PĚNKAVA, P. Sociální práce s osobami bez přístřeší. In: *Éthum: bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. Praha: Sdružení pro sociální pedagogiku a sociální prevenci – ÉTHUM, 2002. č 35.
- PRŮDKOVA, T., NOVOTNY, P. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0.
- ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 75 s. ISBN 80-85850-00-1.
- SOCIOKLUB. *Obce, města, regiony a sociální služby*. 1. vyd. Praha: Sociopress, 1997. 271 s. ISBN 80-902260-1-9.
- TOMEŠ, I. *Sociální politika a mezinárodní zkušenost*. 2. vyd. Praha: Socioklub, 2001. 264 s. ISBN 80-86484-00-9.

- ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 128 s. ISBN 978-80-86429-36-6.
- ZATLOUKAL, L. Vybraná ustanovení návrhu zákona o sociálních službách z pohledu praktické činnosti sociálních pracovníků. In: *Sociální práce: časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*, 2006, č. 1.

Právní předpisy

- Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Elektronické zdroje

- BUREŠ, M. *Problémy azylového domu a jeho uživatelů* [online]. © 2002 [citováno 2014-12-19]. Dostupné z: <http://www.tretipatro.cz/res/data/000042.doc>
- *Databáze Sdružení azylových domů* [online]. [citováno 23. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/?stranka=databaze>
- *Informace o Feantse* [online]. [citováno 23. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/feantsa/informace-o-feantse/>
- *Krok ku zdraví* [online]. [citováno 23. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/projekty/krok-ku-zdrav-krokuz/>
- *O sdružení* [online]. [citováno 23. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/o-sdruzeni/>
- *Registr poskytovatelů sociálních služeb* [online]. [citováno 23. 2. 2015]. Dostupné z: http://iregistr.mpsv.cz/socreg/vitejte.fw.do?SUBSESSION_ID=1444813183044_5
- *Ways out of homelessness* [online]. [citováno 23. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.azylovedomy.cz/projekty/ways-out-of-homelessness/>

Seznam tabulek

Tabulka 1. Kapacita jednotlivých azylových domů

Tabulka 2. Počet uživatelů jednotlivých azylových domů v roce 2014

Tabulka 3. Rozdělení uživatelů podle pohlaví

Tabulka 4. Rozdělení uživatelů podle věku

Tabulka 5. Rozdělení uživatelů dle pohlaví ve věku 18 – 30 let

Tabulka 6. Rozdělení uživatelů dle pohlaví ve věku 31 – 40 let

Tabulka 7. Rozdělení uživatelů dle pohlaví ve věku 41 – 50 let

Tabulka 8. Rozdělení uživatelů dle pohlaví ve věku 51 – 60 let

Tabulka 9. Rozdělení uživatelů dle pohlaví ve věku 61 a více let

Tabulka 10. Důvody vyhledání služeb azylových domů

Tabulka 11. Doba pobytu uživatelů v azylovém domě

Tabulka 12. Rozdělení uživatelů podle rodinného stavu

Tabulka 13. Zdravotní stav uživatelů

Tabulka 14. Stupeň vzdělání uživatelů

Tabulka 15. Rozdělení uživatelů podle učebního oboru či oblasti na stupni středního odborného vzdělání

Tabulka 16. Rozdělení uživatelů podle studijního oboru či oblasti na stupni úplného středního vzdělání

Tabulka 17. Rozdělení uživatelů podle studijního oboru či oblasti na stupni vysokoškolského vzdělání

Tabulka 18. Rozdělení druhu příjmu uživatelů

Tabulka 19. Rozdělení výše příjmu

Tabulka 20. Konzumace návykových látek během pobytu v zařízení

Tabulka 21. Frekvence konzumace návykových látek a hraní během pobytu v zařízení

Tabulka 22. Délka nezaměstnanosti u aktuálně nezaměstnaných uživatelů

Tabulka 23. Rozdělení nabídek zaměstnání podle okresů

Tabulka 24. Srovnání počtu nabídek vhodných a nevhodných pro osoby se zdravotním postižením

Tabulka 25. Požadovaný minimální stupeň vzdělání v nabídkách zaměstnání

Tabulka 26. Požadovaný obor či oblast vzdělání na úrovni středního odborného vzdělání v nabídkách zaměstnání

Tabulka 27. Požadovaný obor či oblast vzdělání na úrovni úplného středního vzdělání v nabídkách zaměstnání

Tabulka 28. Požadovaný obor či oblast vzdělání na úrovni vysokoškolského vzdělání v nabídkách zaměstnání

Tabulka 29. Srovnání počtů uživatelů se zdravotním postižením a nabídek zaměstnání pro OZP

Tabulka 30. Srovnání počtu uživatelů a nabídek zaměstnání pro osoby bez vzdělání nebo s neúplným základním vzděláním

Tabulka 31. Srovnání počtu uživatelů a nabídek zaměstnání pro osoby se základním vzděláním

Tabulka 32. Srovnání počtu uživatelů a nabídek zaměstnání na úrovni středního odborného vzdělání

Tabulka 33. Srovnání počtu uživatelů a nabídek zaměstnání na úrovni úplného středního vzdělání

Tabulka 34. Srovnání počtu uživatelů a nabídek zaměstnání na úrovni vysokoškolského vzdělání

Seznam zkratk

ADM	azylový dům pro muže
ADMD	azylový dům pro matky s dětmi
ADMDŽ	azylový dům pro matky s dětmi a ženy
ADKOE	azylový dům koedukovaný
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
HN	hmotná nouze
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
např.	například
OZP	osoba se zdravotním postižením
resp.	respektive
SSP	státní sociální podpora
tj.	to je
S.A.D.	Sdružení azylových domů
Sb.	sbírky
VTOS	výkon trestu odnětí svobody

Seznam příloh

Příloha A Nenormovaný záznamový arch pro sběr sociodemografických údajů o uživatelích azylového domu

Příloha B Nenormovaný záznamový arch pro sběr údajů o nabídkách zaměstnání

Příloha A Nenormovaný záznamový arch pro sběr sociodemografických údajů o uživatelích azylového domu

1. Zařízení _____

2. Cílová skupina zařízení _____

3. Počet uživatelů v roce 2014 _____

• z toho mužů _____

• z toho žen _____

4. Věk uživatelů v roce 2014 v rozmezí

• 18 – 30 let _____

○ z toho mužů _____

○ z toho žen _____

• 31 – 40 let _____

○ z toho mužů _____

○ z tuho žen _____

• 41 – 50 let _____

○ z toho mužů _____

○ z tuho žen _____

• 51 – 60 let _____

○ z toho mužů _____

○ z tuho žen _____

• 61 a více let _____

○ z toho mužů _____

○ z tuho žen _____

5. Důvody vyhledání azylového domu

Důvod	Počet uživatelů	Důvod	Počet uživatelů

6. Délka pobytu uživatelů v zařízení **Počet**

- o 6 měsíců _____
- 6 až 12 měsíců _____
- Nad 12 měsíců _____

7. Rodinný stav uživatelů **Počet**

- Svobodná/svobodný _____
- Vdaná/ženatý _____
- Rozvedená/rozvedený _____
- Vdova/vdovec _____

8. Zdravotní stav uživatelů **Počet**

- Dobrý _____
- Tělesné onemocnění _____
- Psychiatrické onemocnění _____
- Mentální retardace _____

9. Stupeň vzdělání uživatelů **Počet**

- Bez vzdělání, neúplné základní _____
- Základní vzdělání _____
- Střední odborné (vyučen) _____
- Úplné střední (maturita) _____

- Vysokoškolské vzdělání

10. Oblast/obor vzdělání uživatelů na úrovni středního odborného vzdělání

Obor vzdělání	Počet uživatelů	Obor vzdělání	Počet uživatelů

11. Oblast/obor vzdělání uživatelů na úrovni úplného středního vzdělání

Obor vzdělání	Počet uživatelů	Obor vzdělání	Počet uživatelů

12. Oblast/obor vzdělání uživatelů na úrovni vysokoškolského vzdělání

Obor vzdělání	Počet uživatelů	Obor vzdělání	Počet uživatelů

13. Druh příjmu uživatelů

Počet

- Mzda/plat _____
- Podpora v nezaměstnanosti _____
- Dávky hmotné nouze _____
- Kombinace dávek hmotné nouze a SSP _____
- Starobní důchod _____
- Invalidní důchod _____

14. Výše příjmu

Počet

- 0 – 4 999 Kč _____
- 5 000 – 9 999 Kč _____
- 10 000 – 14 999 Kč _____
- 15 000 Kč a více _____

15. Konzumace návykových látek během pobytu v zařízení

Návyková látka	Počet uživatelů	Návyková látka	Počet uživatelů

16. Frekvence konzumace návykových látek

Počet

- Nikdy _____
- Denně _____
- Několikrát týdně _____
- Jednou až dvakrát měsíčně _____
- Méně často _____

17. Délka nezaměstnanosti aktuálně nezaměstnaných uživatelů

- Méně než 6 měsíců _____
- 6 měsíců – 1 rok _____
- 1 – 2 roky _____
- 3 – 4 roky _____
- 5 – 6 let _____
- 7 – 9 let _____
- 10 a více let _____

Příloha B Nenormovaný záznamový arch pro sběr údajů o nabídkách zaměstnání

1. Nabídky zaměstnání v okresech

Okres	Počet nabídek	Okres	Počet nabídek

2. Počet nabídek vhodných a nevhodných pro OZP

Počet

- vhodné _____
- nevhodné _____

3. Požadovaný minimální stupeň vzdělání v nabídkách zaměstnání

- Bez vzdělání, neúplné základní vzdělání _____
- Základní _____
- Střední odborné _____
- Úplné střetí _____
- Vysokoškolské _____

4. Požadovaný obor/oblast vzdělání na úrovni středního odborného vzdělání v nabídkách zaměstnání

Obor/oblast vzdělání	Počet nabídek	Obor/oblast vzdělání	Počet nabídek

5. Požadovaný obor/oblast vzdělání na úrovni úplného středního vzdělání v nabídkách zaměstnání

Obor/oblast vzdělání	Počet nabídek	Obor/oblast vzdělání	Počet nabídek

6. Požadovaný obor/oblast vzdělání na úrovni vysokoškolského vzdělání v nabídkách zaměstnání

Obor/oblast vzdělání	Počet nabídek	Obor/oblast vzdělání	Počet nabídek

